

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Tomáš Vacenovský

**Vliv vnitřní politiky států na řešení teritoriálních sporů: Problematika Kurilských
ostrovů**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Markéta Žídková, Ph.D., M.A.

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 16.4. 2014

.....
Tomáš Vacenovský

Zde bych chtěl rád poděkovat Mgr. Markétě Židkové Ph.D., M.A. za velmi dobré vedení bakalářské práce, za užitečné připomínky a ochotu při konzultování této práce.

Obsah

Úvod	5
1. Teorie mezinárodních vztahů a teritoriální spory	9
1.1. Definice teritoriálních konfliktů	9
1.2. Realistická teorie v perspektivě	10
1.3. Současná podoba teorií mezinárodních vztahů podle Gideona Rose	12
1.4. Charakteristika modifikovaného realistického modelu	14
1.4.1. Základní předpoklady modifikovaného realistického modelu	15
1.4.2. Hypotézy vycházející z předpokladů modifikovaného modelu	17
2. Vývoj sporu o Kurilské ostrovy	22
2.1. Územní vymezení Kurilských ostrovů	22
2.2. Zásadní momenty v Rusku a Japonsku během 20. a 21. století	22
2.3. Počátky územního sporu	25
2.4. Rusko-japonská válka a její promítnutí se do konfliktu	26
2.5. Dopad druhé světové války na rusko-japonské vztahy	27
2.6. Rozpad Sovětského svazu a následný vývoj bilaterálních vztahů	29
3. Aplikace modifikovaného realistického modelu na spor o Kurily	33
3.1. Hodnota území Kurilských ostrovů	33
3.2. Vliv mezinárodního prostředí na spor mezi Ruskem a Japonskem	34
3.3. Role domácích aspektů ve sporu o Kurily	37
3.3.1. Státní instituce ve formování rusko-japonských vztahů	38
3.3.2. Kurilské ostrovy a nepolitici aktéři v Rusku a Japonsku	41
Závěr	43
Seznam literatury	46
Přílohy	50
Abstrakt	51
Abstract	51

Úvod

Spory o území provází lidskou historií již od vzniku státům podobných společenství. Se vznikem novodobých států se však tento problém stál velmi ožehavý, jelikož často mohl vést ke střetům a dlouho se táhnoucím válkám. Tím, co ovlivňuje chování vedení států, se zabývala celá řada myslitelů a vedlo to k vytvoření mnoha různých teorií.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na problematiku územních sporů mezi státy a ukazuje, jak je vedení států nuceno vývojem na domácí scéně měnit svůj přístup k mezinárodním konfliktům. Jedním z příkladů takového sporu je rusko-japonská pře ohledně Kurilských ostrovů, které leží na pomezí Ochotského moře a Pacifiku. Práce se zaměřuje právě na tento případ, který je zdrojem napětí mezi Ruskem a Japonskem již několik staletí.

Hlavním cílem práce je zjistit jak domácí politika států ovlivňuje řešení teritoriálních sporů. K tomu pomáhá hlavní výzkumná otázka: *Jaký vliv má domácí politika států na řešení teritoriálních sporů?* Pro zodpovězení této otázky se práce zaměřuje především na chování lídrů obou zemí v posledních dvaceti letech, tedy po rozpadu Svazu sovětských socialistických republik (SSSR), kdy došlo k odstranění faktoru studené války a neustálého napětí mezi představiteli východního a západního bloku. Text porovnává postupy japonských a ruských elit, k čemuž používá proměnných, které stanovuje modifikovaný realistický model. Mimo metodu komparace je v druhé kapitole částečně použita také deskriptivně-analytická metoda, která slouží k analýze vývoje konfliktu o Kurily, jelikož tento vývoj určil momentální podobu sporu.

Teoretickému aspektu problému je věnována první kapitola. Výchozí teorií je modifikovaný realistický model (*A Modified Realist Model*), který představil profesor Paul K. Huth z Univerzity v Marylandu ve své knize *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict*, vydané v roce 1996. Tento model vychází z klasického realismu a také neorealismu, ale je do značné míry upraven pro vysvětlení sporů podobného typu, jako je ten rusko-japonský.

Úvodní část první kapitoly se věnuje klasickému realismu a myšlenkám jeho zakladatele Hanse Morgenthaua, který ve svém díle *Politics Among Nations* představil hlavní teze tohoto konceptu, tedy že státy jsou hlavními aktéry mezinárodního dění a vždy jim jde pouze o své vlastní přežití a blaho. Dále jsou zmíněny myšlenky Kennetha Waltze, jenž v knize *Theory of International Politics* přichází s teorií

neorealismu, která vychází z klasického realismu, avšak zaměřuje se také na strukturu mezinárodního systému, ne pouze na jednotlivé státy.

Hlavní část této kapitoly je věnována teorii profesora Hutha, tedy modifikovanému realistickému modelu. Ve svém teoretickém rámci slučuje dvě odlišné teorie mezinárodních vztahů. Jednou z nich je klasický realismus a druhou jsou teorie, které se zaměřují hlavně na vliv vnitrostátní situace (*Innenpolitik Theories*). Autor totiž dochází k závěru, že klasická realistická teorie se zaměřuje pouze na ty největší světové mocnosti a vynechává tak spory mezi menšími státy, které nejsou tak mocné, co se týče ekonomiky ani vojenské síly. Z toho důvodu představuje svůj model jako teorii, která se dá použít na všechny územní spory a zohledňuje v ní vliv nejen domácích politiků, ale také různých zájmových skupin a nadnárodních korporací. Tato teorie je vystavěna na předpokladech o mezinárodním systému, které jsou poté porovnávány s tradičním pohledem realistů. Mimo realismus modifikovaný model čerpá také z jiných konceptů, jako je například teorie demokratického míru

V druhé kapitole se práce věnuje vývoji sporu mezi Ruskem a Japonskem, který se táhne již dvě staletí. Vzhledem k zaměření na období posledních 20 let se tato část věnuje podrobněji hlavně vývoji sporu za poslední dvě dekády. Nejprve první podkapitola vymezuje, jaké území je předmětem konfliktu, co pod označením Kurilské ostrovy chápou Rusové a co Japonci. Dále se tato část práce věnuje nejdůležitějším změnám v obou státech během 20. a 21. století, jelikož jsou také důležité pro pochopení vývoje vzájemných vztahů. Tato kapitola také nastiňuje počátky sporu o ostrovy a následně se zabývá postupným vývojem konfliktu, který se v čase měnil dle momentální vnitrostátní, ale i mezinárodní situace. Cílem této části je zodpovědět dílčí výzkumnou otázku: *Jak se ekonomické, sociální a politické změny uvnitř obou států během 20. století projeví do přístupu ke Kurilským ostrovům?* Odpověď na ni pomáhá lépe určit jednotlivé aspekty proměn uvnitř Japonska a Ruska. Důležitost tohoto období spočívá hlavně v tom, jak ovlivňuje následující postup obou států ve vztahu ke Kurilským ostrovům.

Další podkapitoly se věnují vlivu druhé světové války a vývoji po ní na celý konflikt. Druhá světová válka a její výsledek se na vztazích zemí dlouhodobě podepsaly, a proto je potřeba se na ně zaměřit. Poté se kapitola věnuje již ne příliš vzdálené minulosti a zaměřuje se hlavně na změny spojené s rozpadem SSSR a celkovou změnou mezinárodního prostředí. Vzhledem k důležitosti pro analytickou část práce, je tato doba rozebrána podrobněji. Období vlády Borise Jelcina v Rusku je

poté charakteristické větším zaměřením se na tento problém a snahou o jeho vyřešení. To však bylo do značné míry narušeno postupným oslabováním Jelcinovi moci na domácí scéně, což nakonec vyústilo v jeho odchod.

Japonská strana se z počátku snažila vycházet vstříc SSSR a oceňovali jakoukoli snahu o vyřešení situace. Hlavním důvodem vstřícnosti byly zájmy o co nejlepší ekonomické vztahy obou zemí. Postupem času se však začaly nároky z japonské strany zvyšovat. S nástupem Putina se spor o Kurilské ostrovy na určitý čas odsunul, ale prezident deklaroval, že má zájem o diskuzi ohledně tohoto území. Dále se tato část věnuje vývoji v posledních letech, který byl mnohdy vyhrocen výroky jedné či druhé strany, a také návštěvou státníků v problémovém území. Časově se práce věnuje hlavně období do konce druhého volebního období Vladimíra Putina jako prezidenta (2008), ale je zde také částečný přesah do pozdější doby.

Třetí a poslední kapitola je věnována aplikaci modifikovaného realistického modelu. Daný teoretický rámec je použit tak, že jednotlivé proměnné, na kterých je teorie vypracována, jsou porovnávány jak z ruského, tak i japonského pohledu, důraz je zde kladen na vnitrostátní aspekty a jejich vliv na celkový konflikt. Jak sám profesor Huth uvádí, na konečný výběr řešení sporu vůdců státu mají značný vliv také různé politické skupiny a zájmová hnutí v jednotlivých státech, a proto i na tyto aktéry se při aplikaci teorie text zaměřuje. Tato část se téměř výhradně zabývá obdobím po rozpadu Sovětského svazu a érou Vladimíra Putina v Rusku, kvůli pochopení momentální situace. Japonská strana sporu byla kvůli podobě současného politického systému dlouhodobě zastupována vládnoucí Liberálně demokratickou stranou (*Liberal Democratic Party, LDP*), která dominuje celému stranickému systému země. Vzhledem k podobě demokratického zřízení se však v Japonsku vystřídal u moci daleko více osobností, než tomu bylo v Rusku.

Bakalářská práce je vystavěna jak na primárních, tak i na sekundárních zdrojích. Pro popsání teoretického konceptu je použita již zmíněná kniha *Standing your ground*, která je zdrojem pro koncept modifikovaného realistického modelu. Huth svou teorii staví na základě velkého množství dat, které získal zkoumáním více než 100 teritoriálních sporů v období po druhé světové válce. Mimo svůj modifikovaný model se v knize snaží popsat i zkoumané konflikty. Vzhledem k jejich počtu a rozsahu knihy je však tento popis velmi stručný, a proto ne příliš bohatý na informace. Nevýhodou také je, že i přes komparaci modifikovaného modelu s klasickým realismem, není v tomto díle věnována dostatečná pozornost právě klasickým autorům a některé zásadní

rozdíly tak nejsou úplně patrné. Z toho důvodu tato práce využívá také díla autorů zabývajících se právě vývojem jednotlivých teorií mezinárodních vztahů. Mezi ně patří například Pavel Pšeja, který jako editor sborníku *Teorie mezinárodních vztahů* spolu se svými kolegy velmi dobře popisuje vznik teorií mezinárodních vztahů od historických základů až po současnost. Pro další rozvinutí teoretického rámce jsou použity také texty od jiných akademiků, jako je například *Neoclassical realism and theories of foreign policy* od Gideona Rose, kde je rozebrána podstata neorealismu.

Část, která se zabývá historickým vývojem sporu mezi Ruskem a Japonskem, čerpá z knihy *Japanese-Russian Relations, 1907–2007* od Josepha Fergusona, která dává velmi dobrý náhled na postupné změny tohoto konfliktu. Toto dílo je pro práci důležité hlavně z toho důvodu, že se nezaměřuje pouze na mezinárodní kontext, ale také na situaci uvnitř obou zemí. Tím pomáhá při zjišťování vlivu domácího vývoje na daný spor. Celá kniha je přehledně rozdělena do několika časových úseků, které vždy zkoumají nejprve vývoj vzájemných vztahů mezi Ruskem a Japonskem a poté se zaměřuje na vnitrostátní dění u každé ze zemí zvlášť. Mimo literaturu, která se věnuje spolupráci těchto států, text také čerpá z děl, které se čistě zaměřují na historický vývoj jednoho z nich. U Japonska to jsou *Dějiny Japonska* do češtiny přeložené Davidem Lábusem a Janem Sýkorou, které obsáhle popisují vývoj země od pravěku až po konec 20. století, zaměřuje se však hlavně na období po konci druhé světové války, čímž je pro tuto práci velmi přínosná, hlavně v popisu vývoje domácí politiky v Japonsku. Vývojem v Ruské federaci po rozpadu SSSR se zabývá Bobo Lo v díle *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era*, kde se ukazuje změny vytváření zahraniční politiky Ruska a aktéry, kteří se na tom podíli, po pádu komunistického režimu.

Poslední kapitola práce, která se věnuje aplikaci modifikovaného modelu na spor o Kurily, se zaměřuje hlavně na vývoj posledních 20 let, a proto i zdroje, z kterých vychází, jsou převážně aktuální články, které se zabývají sporem o tyto ostrovy. Příkladem jsou periodika jako *The Wall Street Journal*, *World Politics Review* a také *American Journal of Political Science*. Jednotlivé články se zaměřují jak na vývoj v oblasti bezpečnosti států, tak i v rámci ekonomické spolupráce. Využity jsou například i oficiální stránky japonského premiéra a jeho kabinetu, které jsou zdrojem pro nastínění změn právě na postech předsedy vlády a jeho ministrů.

1. Teorie mezinárodních vztahů a teritoriální spory

V úvodu této kapitoly text nejprve definuje, co to vlastně samotný teritoriální spor je a do jakých kategorií lze tento jev rozdělit. Dále jsou představeny základní myšlenky realistické teorie mezinárodních vztahů od Edwarda Halletta Carrů až po Kennetha Waltze. Kapitola se také zaměřuje na současnou podobu teorií mezinárodních vztahů, kterou popisuje Gideon Rose, podle něhož jsou v současnosti čtyři dominantní teorie mezinárodních vztahů. Hlavní část kapitoly je věnována modifikovanému realistickému modelu. Ten se opírá také o Rosem zmíněné teorie – hlavně o klasický realismus. Čerpá ale i z ostatních směrů, a tím tuto teorii obohacuje o další pohledy

1.1. Definice teritoriálních konfliktů

Samotná definice pojmu teritoriálních konfliktů vychází z toho, že mezi dvěma nebo více státy dojde ke sporu ohledně určitého území. Daná lokace může být v pohraničí mezi státy, v určitých případech se jedná o kolonie jednoho ze států a v extrémním případě se může jednat o celé území jedné ze zemí (Huth 1996: 19). Profesor Tuomas Forsberg mluví o teritoriálních sporech jako o jedné z hlavních příčin válek mezi zeměmi a podle něho by jim měla být proto věnována dostatečná pozornost (Forsberg 1996: 433). Aby se ale jednalo o teritoriální konflikt v pravém slova smyslu, musí být také naplněny určité podmínky. Profesor Huth dle těchto různých podmínek jmenuje čtyři typy teritoriálních sporů.

V prvním z nich se jedna ze stran není schopna smířit s existujícím stavem hranic. Samotná existence hranic je brána jako fakt, ale jejich přesná poloha je zpochybňována a je zde snaha o změnu. Druhý typ nastává při probíhající okupaci, kdy útočník odmítá opustit území, i když je k tomu vyzíván ze strany státu, který je okupován. Příkladem takového konfliktu může být šestidenní válka a okupace Sýrie ze strany Izraele. Další druh teritoriálních sporů nastává, když jedna ze zemí neuznává právo druhého státu na část jeho území. Ukázkou jsou spory mezi Pákistánem a Afghánistánem po druhé světové válce. Jako poslední typ sporu o území Huth jmenuje stav, kdy jedna ze zemí neuznává svobodu a suverenitu buď části, nebo celého prostoru jiného státu. Zde uvádí jako příklad neochotu Maroka uznat existenci Mauretánie v roce 1960 (Huth 1996: 19–22).

1.2. Realistická teorie v perspektivě

Vztahy mezi zeměmi jsou již od prvních států ostře sledovaným tématem, jelikož určují budoucí vývoj jednotlivých společností. Kvůli této důležitosti se teorií mezi státních vztahů zabývalo a stále zabývá velké množství autorů, kteří se řadí k různým teoriím. Patří sem také realistická teorie a liberalistická teorie. Tedy pohledy, které stojí proti sobě a popisují mezinárodní prostředí velmi odlišně. Tyto celosvětově uznávané a také velmi rozšířené teorie se postupem času mnohokrát upravovaly a jednotliví autoři přicházeli s jejich různými modifikacemi. Jednotlivé úpravy měly za hlavní cíl více přiblížit starší koncepty novodobým dějinám a problémům, které přináší. Jednou z nejznámějších modifikací realismu je neorealismus Kenneta Waltze, který se na mezinárodní vztahy nedívá pouze jako na spory jednotlivých států, ale bere také v potaz samotný systém a jeho působení jako celek, ne jenom pouze součet jednotlivých aktérů. Profesor Huth pak například přichází s další modifikací realistické teorie tzv. modifikovaný, realistickým modelem.

Ačkoli se realistická teorie jako taková objevuje hlavně až od 20. století, její základy můžeme vidět již v myšlenkách Thukydidy, který se zabýval Peloponéskou válkou mezi Athénami a Spartou. Vznik tohoto střetu dává za vinu vzrůstu moci Athén, který ohrožoval do té doby nejsilnější stát Spartu a tím ji vyprovokoval k boji.

První, kdo popsal realismus v mezinárodních vztazích, byl Edward Haller Carr, který v knize *Dvacetiletá krize 1919-1939 (Twenty Years' Crisis 1919-1939)* z roku 1939 tvrdě kritizoval liberalistické myšlenky a snažil se představit více pragmatický a reálný pohled na mezinárodní vztahy (Carr 1981: 1–21). Své hlavní názory vysvětluje pomocí rozdílu mezi utopií a realitou, které vidí v rámci pěti základních rovin: (1) svobodná vůle a determinismus, (2) teorie a praxe, (3) intelektuálové a byrokraté, (4) radikálové – levice a konzervativci – pravice, (5) etika a politika (Müller 2005: 30–31). Za zakladatele a hlavního autora této teorie je však považován Hans Morgenthau, který ve své knize *Politics Among Nations* z roku 1948 popisuje základní principy realismu. Své názory staví na faktu, že jednotlivé státy se na mezinárodním poli chovají tak, že se snaží co nejvíce maximalizovat své zisky a to i na úkor ostatních aktérů. Ve svém díle se Morgenthau zabývá dvěma hlavními koncepty – mírem (*peace*) a mocí (*power*). (Morgenthau 1948: 3–9) Ty bere jako stěžejní při vytváření mezinárodní politiky státu. Na základě těchto dvou prvků autor definuje šest základních principů politického realismu: (1) rozhodování v politice je udáváno lidskou přirozeností, která je pro všechny stejná, (2) dále je nutno brát v potaz, že každý stát v první řadě sleduje své

vlastní zájmy, které staví na bázi racionality, (3) národní zájmy jsou však pouze obecnou kategorií a jejich přesná podoba záleží na konkrétní situaci, (4) ať už jsou konkrétní zájmy státu jakékoli, jeho hlavním cílem je vždy přežití, o které usiluje za každé situace, (5) i v situaci, kdy stát schovává své záměry za určité morální hodnoty, vždy je za jednotlivými kroky země určitý mocenský zájem, (6) politiku jako celek je však potřeba brát jako samostatnou sféru, která je oddělena od ostatních sfér, jako je například ekonomie či právo, byla by tedy chyba přistupovat k politice dle morálních principů (Drulák 2003: 58). Podle tohoto výčtu lze vidět, o co se tato teorie snaží. Nejde jí, narozdíl od idealistických (liberálních) teorií, o stanovení nějakého dokonalého cíle, ke kterému bychom měli směřovat. Naopak se snaží popsat realitu takovou, jaká je a ze skutečných poznatků se snaží, alespoň do určité míry, předvídat vývoj událostí.

Celý koncept realismu je postaven právě na odmítnutí idealistických norem, které se staly velmi populární hlavně v meziválečném období. Jedním z velkých zastánců těchto tezí byl i prezident Spojených států amerických (USA) Woodrow Wilson. Postupné zhoršování situace, agrese Itálie a nástup Adolfa Hitlera k moci v Německu, však silně otřáslí těmito vizemi a napomohli k rozvoji realismu (Blažek 2005: 48–54). Ten se stal po druhé světové válce dominantní teorií mezinárodních vztahů a vedlo to k jeho dalšímu rozvoji.

Jedna z hlavních výtek vůči myšlenkám Morgenthaua a ostatních, kteří obhajovali jeho politický realismus, je ta, že se až příliš zaměřuje na hlavní aktéry (státy) a zapomíná přitom na prostředí, ve kterém působí. Tedy na strukturu mezinárodních vztahů (Waltz 2000: 5–6). V tomto ohledu na původní myšlenky navázal Kenneth Waltz se svým dílem *Teorie mezinárodní politiky (Theory of International Politics)*, která byla vydána v roce 1979. Autor zde představuje takzvaný neorealismus, který se zabývá právě i strukturou mezinárodního systému, která je dle Waltze odlišná od systému uvnitř států. Jmenuje tři základní znaky: (1) narozdíl od Morgenthaua se domnívá, že i v mezinárodních vztazích je určitý řídicí princip, (2) dále upozorňuje na podobnost povahy jednotlivých aktérů a (3) podobnost distribuce jejich možností. Dle autora se anarchistické uspořádání států odráží v jejich snaze sdružovat se a čelit tomuto nepříznivému stavu společně, také možnosti jednotlivých aktérů se neustále mění a pokud dojde k přílišnému posílení jednoho z nich, odpovědí na to je spolupráce ostatních na vyvážení jeho síly (Tamtéž: 64–66).

Neorealismus se podobně jako původní realismus stal spíše zastřešující teorií, která v sobě obsahuje mnoho různých pohledů a myšlenkových proudů, které se časem začaly objevovat. Sám Waltz je řazen k jedné z těchto „podskupin“, která se nazývá strukturalizovaný realismus. V devadesátých letech minulého století se však postupně začaly v rámci neorealismu utvářet dva podobné, ale do značné míry také odlišné, proudy, které se shodovaly pouze v základech. Těmito dvěma tábory byly defensivní a ofensivní realismus. Stephen Brooks popsal v časopise *International Organization* jejich tři hlavní rozdíly.¹ Nejdříve zmiňuje pohled na vznik konfliktu, kdy ofensivní neorealisté tvrdí, že státy vždy jednají podle nejhorší možné varianty, kdežto u defensivního pohledu se státy rozmýšlí na základě pravděpodobnosti vzniku bezpečnostní hrozby (Brooks 1997: 45–47). Dále vyvstává otázka cílů jednotlivých aktérů, dle ofensivně smýšlejících autorů se země zaměřují na okamžité výsledky a zisky, oproti tomu defensivní myslitelé mluví více o budoucnosti a dlouhodobých cílech. Třetí z těchto nejdůležitějších rozdílů je spjat s otázkou preferencí jednotlivých států. Oba směry berou za hlavní prioritu bezpečnost, tak jako klasický realismus. Rozdíl je však v tom, jak moc je posilována momentální připravenost k boji na úkor hospodářského stavu země. Ofensivní realisté se zaměřují hlavně na připravenost, kdežto defensivním jde také o to, jaký má tato připravenost dopad na vývoj ekonomiky státu (Tamtéž). Mimo tyto dva myšlenkové proudy se však v mezinárodní politice posledních let objevují i jiné teorie, které se zaměřují také na jiné aspekty, které určují chování států.

1.3. Současná podoba teorií mezinárodních vztahů podle Gideona Rose

Gideon Rose, editor časopisu *Foreign Affairs*, který se také zabýval mezinárodními vztahy v administrativě amerického prezidenta Billa Clintona, mluví o čtyřech dominantních směrech dnešní mezinárodní politiky. Jmenuje již zmíněné dvě podoby neorealismu², dále mluví o vnitřně politických teoriích (*Innenpolitik theories*) a také o neoklasickém realismu (Rose 1998: 144).

První ze čtyř těchto proudů (vnitro státní teorie) se dívá na mezinárodní vztahy jako na odraz domácí situace v jednotlivých státech. Ekonomika, podoba režimu

---

¹ Autor ve svém textu používá odlišnou terminologii než je obecně používána. Místo ofensivního neorealismu používá čistě neorealismus a defensivní nahrazuje postklasickým realismem. Pro přehlednost práce je však používáno klasické rozdělení na ofensivní a defensivní.

² Rose ve svém označení vynechává předponu „neo“ a mluví o ofensivním a defensivním realismu, liší se však pouze v názvu.

a stranický systém určují, jak se země chová navenek. Do této skupiny patří různé liberální proudy, jako je například teorie demokratického míru. Ta říká, že státy, jejichž vnitřní uspořádání je demokratické, mezi sebou neválčí. Tyto státy válčí pouze se zeměmi, v kterých panuje nedemokratický režim (Rose 1998: 145-149). Michael Doyle obhajuje tyto myšlenky třemi hlavními důvody. (1) Elity v liberálních státech se u moci střídají podle častosti voleb a jejich zájmem je se udržet v čele co nejdéle, a proto se snaží navazovat kontakty s voliči a naplňovat jejich zájmy, mezi které válčení a ztráty s tím spjaté nepatří. (2) Jako druhý důvod uvádí snahu vůdců dodržovat demokratické normy a principy, ke kterým se zavázaly. Většina válek s autoritářskými režimy začala právě proto, že tato základní práva nebyla dodržována a ostatní liberální státy se v dané zemi snažily ochraňovat zájmy obyčejných lidí. (3) Poslední příčina je dle autora spjata s hospodářstvím. Země jsou v rámci obchodu na sebe navázány a pokusy o samostatnost a nezávislost jsou velmi drahé a někdy dokonce i nemožné (Doyle 2005: 463–466). Proto je v zájmu každého státu udržovat vztahy mezi sebou na co nejlepší úrovni a tím tak podporovat vzájemný obchod.

Proti přílišnému zaměření na domácí politiku se ohrazují již dvě zmíněné podoby neorealismu – defensivní a ofensivní. Ty se liší od vnitřně politických teorií větším zaměřením se na mezinárodní strukturu. Ofensivní se přibližuje Hobbově válce všech proti všem, kdežto defensivní nepovažuje toto uspořádání států za až tak nebezpečné a díky tomu se státy mohou místo na neustálé zbrojení zaměřit také na rozvoj domácího hospodářství.

Jako čtvrtý pohled na mezinárodní dění autor jmenuje neoklasický realismus. Ten se vymezuje proti třem předešlým a za hlavní hnací sílu států na mezinárodním poli bere možnosti jejich materiálních zdrojů. Každá země se snaží co nejvíce ovlivňovat své okolí podle toho, jak jí to v dané situaci vyhovuje. Síla tohoto vlivu je však dána právě možnostmi daného státu a čím více jich má, tím agresivněji a více se také snaží o formování svého okolí. Naopak pokud dojde k oslabení země, musí se smířit s více pasivní a opatrnější rolí. Neoklasičtí realisté se nezaměřují pouze na domácí aspekty nebo pouze na externí. Svůj vliv dle nich mohou mít oba typy. Strukturu mezinárodních vztahů berou za velmi složitou a těžko předvídatelnou (Rose 1998: 149–154). Základní rozdíly a principy jednotlivých teorií jsou vidět v Tabulce 1.

Teorie	Pohled na mezinárodní systém	Pohled na jednotlivé státy	Důvod chování na mezinárodním poli
Vnitro státní teorie	Nedůležitý	Velmi diferenciované	Vnitřní faktory ↓ Zahraniční politika
Defensivní neorealismus	Občasná důležitost	Velmi diferenciované	Systémové podněty nebo vnitřní faktory ↓ Zahraniční politika
Neoklasický realismus	Důležitý, anarchie je těžko čitelná	Diferenciované	Systémové podněty ↓ Domácí faktory ↓ Zahraniční politika
Ofensivní neorealismus	Velmi důležitý, anarchie je válka všech proti všem	Nediferenciované	Systémové podněty ↓ Zahraniční politika

Tabulka 1 Čtyři teorie Zahraniční politiky

(Zdroj: Rose, Gideon. 1998. "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy" *World Politics* 51 (1): 154.)

1.4. Charakteristika modifikovaného realistického modelu

Tento upravený rámec realistické teorie představený Huthem, slouží k přesnější analýze přístupu vedení států k teritoriálním konfliktům. Samotná teorie stanovuje devět předpokladů (*assumptions*) o řešení teritoriálních konfliktů, z kterých jsou poté odvozeny hypotézy, které se zaměřují jak na vnitrostátní, tak i na mezinárodní prvky sporů (Huth 1996: 35-37). Před popisem samotného modelu je však potřeba vyjmenovat určité podmínky postupu vedení států při řešení územních sporů, které Huth jmenuje jako nutné pro to, aby se vůbec dala jednotlivá rozhodnutí považovat za racionální.

Prvním z nich je fakt, že v čele rozhodování ohledně řešení mezinárodních konfliktů vždy stojí jedna osoba. Ať už se jedná o prezidenta, premiéra, nebo ministra zahraničí, konečné rozhodnutí vždy přichází od něho. Je však potřeba si uvědomit, že ten, kdo rozhoduje, není izolován od okolního světa. Ovlivňován může být jak svými poradci nebo kolegy z kabinetu, tak také veřejným míněním ve své zemi a názory

opozice. Z toho tedy plyne, že i když rozhodnutí pochází od jedné osoby, jeho konečná verze je ovlivněna mnoha jinými názory a pohledy. Další podmínkou je to, že vedení státu rozhoduje s ohledem na co největší zisky a nejmenší ztráty. Ať už se jedná o ekonomické aspekty nebo také například o ztrátu prestiže či potřebných spojenců. Třetím a posledním z těchto základních vymezení modifikovaného realistického modelu je fakt, že vedení státu nemusí nutně postupovat podle nějakého systematického plánu, ale musí se držet dvou předešlých podmínek (Tamtéž).

1.4.1. Základní předpoklady modifikovaného realistického modelu

Samotná teorie je rozdělena do třech rovin. V první jde o to, jestli se vůbec vedení jednoho ze států rozhodne dělat si nároky na území státu druhého. Další úroveň je rozhodnutí o velikosti tlaku, který je ohledně daného sporu vynaložen. Může se jednat o diplomatický tlak, ale také o vojenský. V třetí úrovni se vedení státu rozhoduje, jestli pro řešení teritoriálního konfliktu zvolí mírovou cestu nebo zda použije sílu (Walker 1997: 781–782).

První tři předpoklady modifikovaného realistického modelu se zaměřují na to, že vedení státu musí ochraňovat bezpečnost a integritu státu, ale na druhé straně se také snaží působit na domácí scéně tak, aby získali co největší podporu obyvatel. Jednotlivé předpoklady znějí takto: „(1) *Kvůli anarchistické struktuře mezinárodních vztahů, se jednotlivé státy nemohou spoléhat na žádnou autoritu, která by dokázala vyřešit teritoriální spory. Kvůli tomu je vedení země zodpovědné za ochranu před vnějšími útoky. (2) Největší starostí elit státu je udržet se ve své pozici jako vládnoucí síla (strana) v zemi a pokud nastane příležitost, svou pozici ještě posílit. (3) Schopnost vedení státu udržet se u moci je závislá na velikosti podpory u voličů.*“ (Huth 1996: 41-43). Z toho tedy plyne, že ti, co stojí v čele státu, jsou nuceni zohledňovat domácí náladu, a proto se zaměřovat ne jenom na vojenskou sílu, ale také na ekonomickou prosperitu a sociální zabezpečení svých voličů. Klasický realismus naproti tomu vyzdvihuje hlavně vojenskou stránku a domácí vývoj se tak musí podřídít.

Další dva předpoklady vychází z toho, že veřejnost a zájmové skupiny se o zahraniční politiku za normálních okolností nezajímají, pokud ale dojde k nějakému konfliktu a lidé cítí, že by mohli být ohroženi, jejich zájem do velké míry narůstá a s ním i tlak na vedení země. Přesné znění je: „(4) *Domácí politické a zájmové skupiny ovlivňují elity země při rozhodování o zahraniční politice tak, aby z toho vždy nejvíce těžili. Tento tlak může být realizován skrze byrokracii, legislativu, média nebo*

také volby. Nejvíce se tyto skupiny stávají aktivními, pokud vládní politika nějakým způsobem ohrožuje jejich zájmy. (5) *Vedení státu věří, že neúspěch v konfliktu vedoucí z diplomatické nebo vojenské porážky, je na domácí scéně bude stát ztrátu podpory.*“ (Tamtéž: 43-45). To poté tedy vede k tomu, že elity jsou nuceni do značné míry brát v potaz jak názor veřejnosti, tak také opozice, protože potřebují pro své kroky co největší podporu. Klasický realismus oproti tomu dává domácím skupinám jen velmi malý význam a sám Morgenthau říká, že vůdcové v určitých situacích musí názor lidu ignorovat.

Dále Huth zmiňuje úlohu typu režimu v jednotlivých zemích. Státy totiž mají dle autora tendenci na mezinárodním poli jednat podle toho, jak se chovají vnitrostátně. Normy a zásady, které jsou prosazovány v domácí politice, se poté projevují v té zahraniční. Tyto myšlenky jsou zformulovány takto: „(6) *Struktura státních institucí nutí vedení země řešit spory určitým způsobem. V některých státech tak dojde k násilnému řešení, kdežto v jiných dochází k mírovému.* (7) *Způsob řešení vnitrostátních problémů a normy, které jsou při tom používány, se také odráží v zahraniční politice.*“ (Tamtéž: 45-46). Oproti tomu klasický realismus se nedomnívá, že by vnitřní normy a instituce měly dostatečný a dlouhodobý vliv na řešení územních sporů. Ti za hlavní faktor považují velikost vojenské síly a důležitost daného prostoru.

Osmý předpoklad je totožný s názorem tradičního realismu, jelikož se zaměřuje na vojenskou sílu státu a vidí v ní hlavní důvod k řešení teritoriálních sporů. Samotné znění je: „(8) *Použití vojenské síly nebo její hrozba je hlavním důvodem pro ukončení teritoriálních sporů s jinými zeměmi a zajištění maximální bezpečnosti státu.*“ (Tamtéž: 47- 49). Poslední předpoklad se zaměřuje na ochotu jednotlivých států spolu uzavírat dohody a spolupracovat. Protože to vede k prospěchu všech zúčastněných stran. Naopak v izolaci jsou země oslabeny a jejich domácí ekonomiky upadají. Přesné znění je: „(9) *Vedení státu se snaží o co největší volnost ve vztazích k ostatním zemím. Pokud je však ohrožena bezpečnost státu nebo to prospěje domácímu vývoji, uzavírají dohody i s okolními státy.*“ (Tamtéž: 47- 49). Těchto devět předpokladů jsou tedy základem pro modifikovaný realistický model. Z nich se poté odvíjí hypotézy, které se zaměřují na hodnotu území, dále na zahraniční a vnitrostátní aspekty konfliktů

1.4.2. Hypotézy vycházející z předpokladů modifikovaného modelu

Z každého ze základních předpokladů se dají vyvodit hypotézy, které jsou postavené na proměnných, jenž se ve sporech objevují, a je proto potřeba se na ně zaměřit. Jednotlivé aspekty se dají rozdělit do tří rovin a mohou vést ke třem rozdílným výsledkům – vznik sporu, jeho eskalace, nebo ukončení. V první rovině se hledí na hodnotu daného území a jeho důležitost. Druhá se zaměřuje na mezinárodní situaci a její vliv na řešení konfliktu. Poslední bere v potaz vnitrostátní proměnné a jejich dopad na vývoj sporu (Walker 1997: 781–782).

Co se týče proměnných v rámci hodnoty území, zde lze z prvního předpokladu odvodit, že vzhledem k bezpečnosti vlastního území je důležitá strategická poloha. Čím více je dané území v tomto směru výhodnější, tím je také větší šance, že kvůli němu dojde ke sporu a naopak menší pravděpodobnost, že ten, kdo tento spor vyvolá, ho bude řešit diplomatickými prostředky. Je totiž jasné, že každý stát chce ovládat prostor, z kterého mu může hrozit nebezpečí. Z druhého a třetího předpokladu poté vyvstává otázka obyvatelstva v sporném území, která hraje velkou roli při získávání domácí podpory, jelikož vedení státu při takovémto konfliktu vypadají jako „zachránci“, kterým jde o jednotu svého národa. Pokud jsou zde tedy určité vazby mezi státem a daným obyvatelstvem, je větší šance, že ke sporu dojde a menší pravděpodobnost, že tento spor bude řešen mírově (Huth 1996: 49-53). Z prvního, druhého i třetího předpokladu poté v rámci hodnoty území můžeme sledovat ještě ekonomickou výhodnost. Ať už se jedná o přírodní zdroje nebo rozvinutý průmysl, bohatství pomáhá jak bezpečnosti státu, tak i spokojenosti populace. Platí, že čím více přírodních zdrojů se na daném území nachází, tím je větší pravděpodobnost, že dojde ke sporu a také větší šance, že tento spor bude vyřešen diplomaticky. Mírové řešení plyne z faktu, že při přílišné eskalaci může dojít k odrazení investorů a zdroje nemusí být efektivně využity (Tamtéž). Hodnota území se určuje různými způsoby. Ať už se jedná o strategickou polohu nebo ekonomickou výhodnost, vždy se musí zohlednit všechna tato kritéria.

V mezinárodní rovině problému pak můžeme z pátého a osmého předpokladu vzhledem k vojenské síle vydedukovat vztah, že čím silnější je jeden stát, tím je větší pravděpodobnost, že vyvolá spor a naopak menší šance, že tento spor bude řešen diplomaticky. Pokud má jeden ze států navrch, je poté daleko větší možnost, že tento spor vyhraje. Čím je však ten, kdo vyvolává spor slabší, tím více riskuje porážku (ať už vojenskou nebo diplomatickou) a ta by ho mohla následně oslabit na domácí scéně,

a proto se raději konfliktu vyhne (Tamtéž: 52–54). Dále z pátého a osmého předpokladu můžeme odvodit tento vztah: pokud stát, který vyvolal spor, již vede podobný konflikt s jinou zemí, je větší šance, že tato pře bude vyřešena diplomaticky. Vedení státu se totiž snaží o co největší bezpečnost, a proto nechce příliš přetěžovat domácí zdroje, které nejsou nekonečné a jejich přetěžování vede také k nespokojenosti obyvatel a ztrátě jejich podpory. Poslední fakta v této rovině, které plynou z pátého a osmého předpokladu jsou kladný vztah mezi neúspěšným vyjednáváním a velikostí tlaku, který stát, jenž vyvolal konflikt, uplatňuje. Dále pokud stát, který brání své území, se na něm snaží provádět změny (sociální, ekonomické,...), povede to k menší pravděpodobnosti, že jeho protivník bude při řešení sporu využívat diplomatické prostředky. Také v případě, že stát vyvolávající spor již dříve utřil diplomatickou nebo vojenskou porážku od druhé strany konfliktu, je větší šance, že spor bude vyřešen mírově (Tamtéž: 52–55). Zde lze vidět, že na řešení konfliktu má vliv nejen vojenská síla daného státu, ale také možnost ztráty silného postavení na mezinárodním poli.

Pokud se podíváme na vztah mezi neúspěšným jednáním a velikostí vyvíjeného tlaku, ten plyne hned z několika faktů. Při selhání vyjednávání se totiž vedení státu, který spor vyvolalo, snaží využít své vojenské síly a pomocí ní zastrašovat. Mimo jiné také proto, aby druhá strana sporu nezískala pocit, že vyhrála a při nějakém jiném sporu nevyužila stejné taktiky. Dále je také potřeba zohlednit faktor domácí politiky, protože selhání jednání může opozice označit za oslabení celé země a využít to k získávání podpory. Co se týče vztahu mezi změnami na území (porušení *stata quo*) a řešení sporu, země, která vyvolala spor, si nemůže dovolit nechat svého protivníka upevňovat zde moc. Z toho důvodu se spíše uchýlí k násilnému řešení (nebo jeho pohrožením), protože tím ukáže svému protivníkovi, kde je hranice, kterou nemůže překročit. V opačném případě by mohlo dojít nejenom k ohrožení bezpečnosti, ale opět také k oslabení na domácí scéně, což by znamenalo ztrátu postavení. Vztah mezi předešlou prohrou a výběrem řešení konfliktu vyvstává z toho, že elity se budou snažit stejnému konci vyhnout za každou cenu, protože opětovná porážka by znamenala velké oslabení na mezinárodní úrovni (Tamtéž: 54–55). Mimo to by ale došlo také ztrátě v domácí politice, z čehož by mohla těžit opozice.

Ze samotného osmého předpokladu vyvstává vztah: čím silnější spojení má země, jenž se brání při sporu o území, tím menší tlak bude vyvíjet druhá strana. Je zde totiž obava z toho, že by spojenci v případě napadení nebo přílišné eskalaci sporu přišli napadené zemi na pomoc. Devátý předpoklad přichází se vztahem mezi existencí

společného nepřítele a výběrem řešení sporu. Státy totiž nezohledňují pouze zisky, ale také ztráty a pokud druhá strana konfliktu může být výhodným partnerem ať už v ekonomice, tak i v obraně, raději se země, která spor vyvolala, uchýlí k diplomatickému řešení a tím tak nepoškodí vzájemné vztahy. Poslední hypotéza v mezinárodní rovině je odvozena také z devátého předpokladu a říká, že pokud byl daný územní spor vyřešen ještě před rokem 1950, je menší pravděpodobnost, že tento spor bude opět vyvolán i v pozdějším období. Tento vztah vyplývá z faktu, že státy raději dodržují dříve uzavřené dohody, jelikož v opačném případě by jejich mezinárodní pověst byla oslabena a mohlo by to vést k problémům a izolaci (Tamtéž: 53-59).

V rovině domácí politiky se jednotlivé hypotézy odvíjí od prvního až pátého předpokladu. První z nich ukazuje kladný vztah mezi tím, jestli státy byly ve sporu o území již před druhou světovou válkou a tím, zda se do podobného konfliktu zapojily i v poválečné éře. Důvod k tomu je prostý, před válkou se pro podporu a ospravedlnění daného sporu používala nacionalistická hesla, která se ve společnosti zakořeňují velmi hluboko, a proto se v ní také dlouho udrží. Navíc je těžké ospravedlnit nepokračování ve snahách o zisk území, které je pro stát důležité, ať už z jakéhokoli důvodu. Stejná logika se projevuje také u vztahu: čím více konfliktů proběhlo mezi státy v minulosti, tím je menší pravděpodobnost, že stát, který konflikt vyvolal, ho bude řešit diplomaticky. Vedení státu, který vyvolal spor, musí také brát v potaz, zda došlo již dříve ke ztrátě území právě ve prospěch druhé strany. Pokud ano, je větší pravděpodobnost, že dojde k dalšímu vyvolání sporu, jelikož k tomu bude velká podpora na domácí scéně a bude moci být opět použita nacionalistická karta. Z předpokladů dva až čtyři vyplývá vztah, který se odvíjí od toho, zda jedna ze zemí konfliktu měla dříve statut kolonie či ne. Pokud ano, je daleko větší pravděpodobnost, že dojde k vyvolání sporu o území, protože rozdělení koloniálních zemí často probíhalo násilně a nebylo zohledňováno obyvatelstvo (kultura, jazyk, náboženství,...). Poslední hypotézy, které pomáhají při stanovení modifikovaného realistického modelu, jsou spojeny s typem režimu. Platí totiž, že čím více je stát demokratičtější, tím je větší pravděpodobnost, že bude konflikt vyřešen pomocí diplomacie a ne násilím (Tamtéž: 59–64). Toto tvrzení se opírá o to, že lidé v demokratických zemích si nepřejí války, jak bylo vysvětleno v části této kapitoly, která se zabývala teorií demokratického míru.

Všechny tyto informace lze přehledně vidět v Tabulce 2, kde kladné znaménko vyjadřuje pozitivní vztah, záporné naopak negativní a v posledním sloupci vidíme srovnání mezi klasickým a modifikovaným realismem.

Prvky objevující se v hypotézách, které vyplývají z modifikovaného realistického modelu	Vznik sporu	Eskalace sporu	Vyřešení sporu	Rozdíl mezi klasickým realismem a modifikovaným realistickým modelem?
Hodnota území				
Strategická poloha	+	+	-	Ne
Ochrana spřízněného etnika	+	+	-	Ano
Politická unifikace	+	+	-	Ano
Ekonomická hodnota	+	-	+	Ne
Mezinárodní situace				
Rozdíl mezi vojenskými silami	+	+	-	Ne
Spory s dalšími státy		-	+	Ne
Nikam vedoucí vyjednávání		+		Ne
Změna v statu quo		+	-	Ne
Předešlá porážka jedné ze strany v konfliktu druhou		-	+	Ne
Silný spojenec		-		Ne
Společné bezpečnostní vztahy	-	-	+	Ne
Dřívější vyřešení konfliktu	-			Ne
Domácí situace				
Dříve nevyřešený územní spor	+			Ano
Dřívější vojenský konflikt		+	-	Ano
Dřívější ztráta území	+			Ano
Prvek dekolonizace	+			Ano
Úroveň demokracie		-	+	Ano

Tabulka 2 Proměnné v hypotézách, které vyplývají z modifikovaného realistického modelu

(Zdroj: Huth, Paul. 1996. *Standing Your Ground: Territorial Dispute and International Conflict*. Michigan: The University of Michigan Press. s. 65)

Modifikovaný model je jakýmsi splynutím více různých názorů, které dohromady dávají mnohem komplexnější a přesnější náhled na teritoriální konflikty. Co se týče například vlivu demokratického zřízení, zde je patrná inspirace teorií demokratického míru. Největší rozdíly mezi klasickým realismem a modifikovaným můžeme vidět u přístupu k domácím faktorům. Zatímco klasičtí myslitelé nedávali těmto prvkům velkou váhu a hlavní pro ně byla bezpečnost státu a prosazování národních zájmů, Huth připouští také vliv domácích aspektů. Dle jeho teorie se totiž

vedení každého státu snaží udržet u moci, a proto bude i na mezinárodní scéně jednat tak, aby jim to přineslo co největší podporu vlastních obyvatel (Walker 1997: 781–782). Dále se také liší při pohledu na význam režimu států, kdy v souladu s teorií demokratického míru říká, že státy s demokratickým zřízením budou daleko méně vyvolávat teritoriální konflikty, než státy, které jsou spíše autoritářské, popřípadě diktátorské.

2. Vývoj sporu o Kurilské ostrovy

Územní spor mezi Ruskem a Japonskem prošel dlouhodobým vývojem a hlavně během první poloviny 20. století se hodně měnil. Tato část práce se zaměřuje právě na dané změny. V úvodu kapitoly je vymezeno, co vlastně z geografického hlediska Kurily jsou, dále se práce věnuje domácímu vývoji jak v Rusku, tak i v Japonsku a ukazuje, jak se postupné změny uvnitř obou států odrazily na typu jejich režimů, které jsou velmi rozdílné. Vzhledem k zaměření práce je však tento vnitropolitický vývoj popsán jen velmi stručně a zmiňuje pouze ty nejzásadnější momenty. Ve zbytku kapitoly text popisuje spor od jeho začátku až po současnost, zaměřuje se hlavně na období druhé světové války a na éru po rozpadu SSSR, jelikož tyto časové úseky jsou ve vztahu ke sporu nejdůležitější.

2.1. Územní vymezení Kurilských ostrovů

Kurily jsou souostrovím, které je tvořeno zhruba 30 menšími ostrovy. Rozkládají se mezi jižní částí Kamčatky a severním cípem ostrova Hokkaidó³. Vzhledem k tomu, že si na toto území dělají nárok jak Rusko, tak i Japonsko, mají pro ně také rozdílné označení. Rusko je označuje jako „Jižní a Malé Kurily“ (*Southern Kurils and Little Kurils*), kdežto pro Japonce se jedná o „Severní území“ (*Northern Territories*). Sporná část souostroví jsou čtyři ostrovy nejbližší Hokkaidó, tedy Kunašir, Šikotan, Iturup a menší ostrůvky, které jsou označovány jako Habomai. Tyto ostrovy patřily Japonsku již od roku 1855, a proto si na ně stále klade nárok, i když je dané území od konce druhé světové války pod správou Ruska (Call 1992: 729). Přesnou polohu ostrovů a jejich rozmístění lze vidět na obrázcích 1 a 2 v příloze této práce.

2.2. Zásadní momenty v Rusku a Japonsku během 20. a 21. století

Japonsko prodělávalo na konci 19. století a začátku 20. mnoho změn, které byly způsobeny pádem šogunátního režimu v roce 1868 a opětovným nástupem císařství. I přes tyto změny se ale v počátečních letech u moci stále držely zástupci starých knížectví, která se nově proměnila na prefektury. Hlavním úkolem vlády bylo, co nejdříve dostihnout západní velmoci jak hospodářsky, tak i vojensky. Toto se zemi dařilo, a proto se již na konci 19. století z Japonska stal silný stát, který se mohl měřit i s evropskými mocnostmi. Pomohlo tomu také vytvoření ústavy dle evropského typu,

---

³ V celém textu je pro japonské názvy a jména používána česká transkripce, která je přesnější než ta americká, která je známá jako názvem „hepburn“.

kteřá vytvořila parlament skládající se ze dvou komor, na nichž byl závislý kabinet v čele s premiérem. Formálně však hlavní autoritou státu byl císař, který v této době měl stále poměrně silné pravomoci. Postupně také docházelo k posilování armády a jejího vedení. Síla země se projevila nejprve v čínsko-japonské válce 1894-1895 a poté v plné míře v rusko-japonské válce o 10 let později (Lábus, Sýkora 2000: 176–194). Tím se potvrdila úspěšná transformace ze země s feudálními vztahy na moderní stát západního typu.

Během první poloviny 20. století docházelo v Japonsku k posilování nacionalismu, který byl podporován úspěchy ve válkách. 20. léta znamenala velký útlum ekonomiky, který spolu s přírodními katastrofami císařství velmi oslabil. To napomohlo k postupnému ovládnutí moci ve státě armádou, která perzekuovala své nepřátele a na všechny důležité posty dosazovala své spojence, čímž si kompletně podmanila všechny složky moci v zemi. V roce 1937 proběhla japonská invaze do Číny, čímž pro Japonsko začala druhá světová válka (Tamtéž: 195–240). Počáteční úspěchy však vystřídalo absolutní vyčerpání, jelikož země nedokázala čelit americkým jednotkám, které se do bojů proti Japonsku zapojily po útoku na základnu Pearl Harbor. Armáda USA byla podporována silnou domácí ekonomikou, s kterou se Japonsko nemohlo měřit. Ke kapitulaci došlo 14. srpna 1945. Po válce se stát snažil co nejdříve vzpamatovat. Počáteční změny byly pod dohledem USA, které dohlížely na území Japonska. V roce 1947 byla vydána nová ústava, která zredukovala práva císaře a posílila parlament. Dále byla také například posílena práva žen (Tamtéž: 241–329). Celkově díky této nové ústavě došlo k velké proměně japonského politického systému.

Během studené války bylo Japonsko na straně Spojených států, ale i tak navazovalo kontakty se Sovětským svazem, s kterým normalizovalo vzájemné vztahy od roku 1956. Během tohoto období se pomalu začala stávat dominantním subjektem v japonské politice Liberálně demokratická strana, která si udržela většinu v Parlamentu od roku 1955 až do 1993. Vystřídána byla velkou koalicí, v jejímž čele byla Nová japonská strana (*New Japan Party, NJP*). LDP se opět vrátila do vlády již v roce 1994 v rámci koalice a do čela se znovu dostala v 1996, kde se udržela až do roku 2008. Na následující čtyři roky se vlády ujala Demokratická strana Japonska (*Democratic Party of Japan, DJP*), kterou v roce 2012 vystřídala opět LDP s nynějším premiérem Šinzó Abem (*Prime Minister of Japan and His Cabinet 1996–2014*). Během poválečného vývoje se tedy vlády na dlouhá léta chopila LDP, která se postarala

o rekonstrukci japonského hospodářství a podařilo se jí z Japonska opět udělat jednu z nejsilnějších ekonomik světa.

Ruské carství se na počátku 20. století také muselo potýkat s určitými změnami, které byly vyvolané již déle se táhnoucí nespokojeností, jež vyvrcholila porážkou v rusko-japonské válce. Reakcí na to bylo povstání v roce 1905, které sice bylo potlačeno, ale car musel udělat určité ústupky, jako bylo například zřízení ruské Dumy (parlament). Zaostalost a vyčerpanost tohoto režimu se naplno projevila během první světové války, z které Rusko vyšlo v totálním rozkladu a pouze díky podpisu nevýhodné mírové dohody. To napomohlo k Říjnové revoluci v roce 1917, která ukončila carství a znamenala začátek občanské války. Z té se podařilo vítězně vyjít bolševikům, v čele s Vladimírem Iljičem Leninem. Ten se postavil do čela nově vzniklého Sovětského svazu a přinesl velké společenské i hospodářské změny. Jeho smrt však znamenala nástup Josifa Stalina, který v zemi nastolil krutý teror. Ten byl dočasně ukončen druhou světovou válkou, jež stála SSSR téměř 20 milionů životů. I přes tyto ztráty se ze země stala jednou ze dvou nejsilnějších mocností světa. Po ukončení války pokračovaly dále čistky a perzekuce mezi ruskými občany, které měly odklidit všechny Stalinovy nepřátele. V té době se také již naplno projevovalo bipolární rozdělení světa a začátek studené války. Situaci uklidnila až Stalinova smrt v roce 1953 a nástup dalšího sovětského vůdce Nikity Chruščova (Geographia.com). Období studené války bylo v Sovětském svazu charakteristické neustálým bojem o moc v komunistické straně, která stála v čele státu. Dalším, kdo se dostal do vedení, byl Leonid Brežněv, který prosazoval ostrou rétoriku proti USA a tím velmi vyostřil mezinárodní situaci. V osmdesátých letech se projevily slabiny sovětského režimu, který nebyl schopen držet krok s ostatními vyspělými státy (hlavně USA) jak ekonomicky, tak i vojensky. Nástup Michaila Gorbačova znamenal velkou změnu v celé zemi. Došlo k uvolnění restrikcí ve společnosti a byla zde snaha o transformaci na tržně orientované hospodářství. Oslabenou pozici Gorbačova využil stále populárnější Boris Jelcin a po neúspěšném převratu konzervativních komunistů se dostal do čela země. Tyto změny ale také zavinily rozpad SSSR, jehož následnickým státem se roku 1991 stala Ruská federace (Tamtéž). Nová ústava z roku 1993 definuje Rusko jako federaci postavenou na základech právního státu. I přes znovuzvolení na post prezidenta v roce 1996, kdy se mu podařilo porazit proti kandidáta za komunistickou stranu, Jelcinova podpora ochabovala a s tím i jeho moc. Díky tomu se do popředí stále více dostávali významní a bohatí Rusové, tzv. oligarchové (Ferguson 2008: 152–190). Ekonomická

krize, která postihla zemi v roce 1998, podryla i poslední zbytky Jelcinovy autority a jeho éra se chýlila ke konci.

Na pozici prezidenta se v roce 2000 dostal Vladimír Putin, který do té doby zastával post premiéra. Pomocí politické strany Jednotné Rusko (*United Russia*) vládl zemi a prosazoval mnohé změny, jako například centralizaci země či prodloužení volebního období prezidenta. V roce 2008 si post vyměnil s dosavadním premiérem Dmitrim Medvěděvem, který byl do té doby premiérem (Treisman 2011: 590–609). V roce 2012 byl Putin opět zvolen prezidentem, čímž dokázal, že jeho obliba v zemi je stále na vysoké úrovni. Ruská federace si i přes mnohé změny v 21. století stále drží určitý nedemokratický ráz, který zemi ubírá na důvěryhodnosti a oslabuje její pozici na mezinárodní scéně.

2.3. Počátky územního sporu

Spor o Kurilské ostrovy se táhne již několik století, v jednotlivých fázích se však velmi lišil. Záleželo vždy na momentální situaci jak Ruska, tak Japonska, ale i celého světa. Do konce 17. století nebylo toto území ani pro jednu z obou zemí zásadním způsobem důležité. Rusko se soustředilo na dění na Západě a Japonsko se od okolního světa snažilo co nejvíce izolovat. V tomto období převážně Kurilské ostrovy obýval národ Ainů, kteří nepatřili pod vládu ani jedné ze zemí. V průběhu 18. století však docházelo k čím dál tím častějším setkáním obou zemí. Hlavním iniciátorem bylo Rusko, které vidělo možnost ekonomické spolupráce. Nejdůležitějším úkolem však bylo určit, kde vlastně leží hranice mezi státy. Vzhledem k větší aktivitě se i Japonsko začalo více zajímat o toto pro ně nejsevernější území a kvůli tomu pod svou přímou správou přidalo i ostrov Hokkaidó (Kimura 2008: 1–13). Tento ostrov do té doby měl daleko větší volnost a nepatřil přímo pod šogunátní správu. Počáteční vývoj vzájemných vztahů nebyl příliš pozitivní, jelikož Japonsko nemělo o styky s Ruskem zájem a jejich postoj k jednotlivým carským výpravám nebyl velmi přívětivý. Na to reagovalo Rusko občasnými útoky a vyhrocováním situace. Postupem času se ale vztahy začaly zlepšovat a mohlo tak dojít k oboustrannému jednání o rozdělení sporného území.

K uzavření první vzájemné dohody ohledně Kurilských ostrovů došlo v roce 1855 smlouvou ze Šimody, podepsanou 7. února zástupci obou států. Podle znění této dohody leží hranice mezi ostrovy Iturup a Urup. Ostrov Urup a ostrovy ležící severně od něj, patří Rusku a naopak ostrov Iturup a ostrovy ležící jižně od něho, náleží Japonsku. Otázka sousedního ostrova Sachalin, kde také nebyli přesně vytyčené

vzájemné hranice, nebyla ve smlouvě řešena, a proto na tomto ostrově byla i nadále dvojí autorita (Tamtéž: 15–26). Velký vliv na sepsání smlouvy měla také mezinárodní situace, kdy Rusko chtělo vyřešit spor o hranice co nejdříve, jelikož bojovalo v Krymské válce, která se z jeho pohledu nevyvíjela dobře. Japonsko na druhé straně bylo oslabeno prolomením dlouholeté izolace loděmi USA a následným nuceným podpisem nerovnoprávných smluv, které byly pro Japonsko velmi nevýhodné.

I přes uzavření smlouvy z roku 1855 nebyl problém zcela vyřešen. Dvojvládí na ostrově Sachalin se ukázalo jako problematické, a proto bylo potřeba vzájemnou smlouvu revidovat. V roce 1875 tak došlo k uzavření Petrohradské dohody (*Treaty of St. Petersburg*), která přičkla celý tento ostrov Rusku. To se na oplátku zřeklo své části Kuril a Japonsku tak připadlo celé souostroví až po Kamčatku. Ani tento krok však nevedl k úplnému smíru, protože ne všichni s touto dohodou souhlasili a určité skupiny v obou státech nebyly s tímto vyrovnáním spokojeni. Situaci také zhoršovalo posilování vojenské přítomnosti Ruska v Mandžusku a Japonska na Korejském poloostrově (Andersen 2001). Napětí následně vyústilo v ozbrojený konflikt obou zemí o tři desetiletí později.

2.4. Rusko-japonská válka a její promítnutí se do konfliktu

Postupné zhoršování vztahů mezi Ruskem a Japonskem bylo také ovlivněno čím dál tím větším zapojováním se ostatních velmocí do dění v tomto regionu, jako byla například Velká Británie, která spolupracovala hlavně s Japonskem. Rusko proto cítilo, že tento vývoj není v jejich zájmu a mohlo by dojít k omezení či úplné ztrátě jejich vlivu v oblasti. Tato eskalace, spojená také s častými výpady Japonska do svého okolí, vyústila v rusko-japonskou válku v letech 1904–1905. Zde se poprvé v plné míře ukázala síla císařství a na druhé straně velké oslabení Ruska. Konflikt byl ukončen dohodou z Portsmouthu, která přinesla pro Japonsko mnohá nová území, mimo jiné došlo k navrácení jižní části ostrova Sachalin (Kowner 2006: 46–55). Na Korejském poloostrově došlo k vyhlášení protektorátu, který byl také pod správou Japonska. Nedošlo však k zaplacení reparací, které Japonsko požadovalo, a proto tato smlouva byla z pohledu japonského obyvatelstva brána jako ústupek. Součástí dohody bylo i stažení vojsk obou zemí z oblasti Mandžuska a závazek k nezasahování v tomto regionu do budoucna, to bylo však později ze strany Japonska porušeno (Tamtéž: 50–69). Výsledek války byl zlomový hned z několika důvodů. Poprvé došlo k porážení velké evropské mocnosti asijskou. Dále se ukázalo, že země, která má platnou ústavu

a dle ní fungující instituce, se lépe dokáže vypořádat s válečnými náklady, než tomu bylo u carského režimu v Rusku.

Porážka vyvolala v Rusku velké nepokoje, které nebyl car schopen efektivně řešit a musel proto přistoupit na řadu ústupků. Ani v Japonsku nebyla situace poklidná, jelikož občané považovaly smlouvu z Portsmouthu za selhání vedení státu. To vedlo k nárůstu nacionalismu a nespokojenosti, což se naplno projevilo v následujících letech. Od roku 1905 také ostatní mocnosti musely brát Japonsko jako sobě rovný národ, jehož síla se může rovnat té jejich. Proto během rusko-japonské války docházelo k podpisům různých spojeneckých smluv, které přispěly k rozdělení na trojspolek a trojdohodu již během první světové války (Tamtéž: 46-69). V konečném důsledku tedy tento střet znamenal značné oslabení vlivu Ruska ve východní Asii a naopak posílení pozice Japonska, které pomalu ale jistě začalo ohrožovat zájmy i jiných mocností v tomto regionu.

Vztahy mezi Ruskem a Japonskem byly vždy charakteristické střídáním se dvou období – vyhrocení (*breakout*) a následné opětovné sblížení (*rapprochement*). Již dva roky po vzájemném konfliktu se oba státy pokusily opět o znovunavázání kontaktů. Hlavním důvodem k tomu byla čím dál tím větší angažovanost Spojených států v oblasti východní Asie, která ohrožovala zájmy Ruska i Japonska. Od roku 1907 došlo tedy k opětovnému postupnému sblížení, které bylo potvrzeno podepsáním několika smluv, jež rozdělovaly pole působnosti těchto dvou zemí. Zvrat nastal až se svržením carského režimu v Rusku a nástupem bolševiků. Japonsko se od převratu stavělo k SSSR velmi rezervovaně a vztahy se proto opět zhoršovaly. Došlo také k dočasné okupaci severní části ostrovu Sachalin. Vzhledem k zhoršování vztahů mezi Japonskem a USA, však potřebovalo císařství alespoň dočasně opět navázat spolupráci s Ruskem, k čemuž napomohlo také uznání Portsmouthské dohody novým sovětským režimem. K vzájemné spolupráci oba státy nutila také čím dál horší ekonomická situace (Ferguson 2008: 11-25). I přes toto dočasné sblížení však v obou státech stále silně rezonovaly události vzájemného konfliktu z let 1904–1905 a nikdy tak mezi nimi nedošlo k úplné důvěře.

2.5. Dopad druhé světové války na rusko-japonské vztahy

Třicátá léta dvacátého století znamenala pro vztahy SSSR a Japonska opět velký úpadek, který vyústil v neochotu podepsat vzájemný pakt o neútočení, o který nejprve oba státy projevíly zájem. V roce 1937 Japonsko zahájilo svou invazi do Číny, čímž

de facto zahájilo druhou světovou válku na asijském kontinentu. Počáteční úspěchy však postupně přinášely stále větší vyčerpání země, k čemuž napomohlo také zhoršování vztahů s USA, které zakázaly vyvážet suroviny do Japonska. To se proto snažilo o uklidnění vztahů se SSSR. Sovětský svaz čelil od roku 1941 útoku Německa, a proto byl tomuto řešení také nakloněn. K uzavření vzájemného paktu o neútočení došlo 13. dubna 1941 v Moskvě. Podepsání mezi japonským ministrem zahraničí Macuokou a jeho sovětským protějškem Molotovem přihlížel i Stalin, který měl na této dohodě velký zájem. Mimo uklidnění vztahů chtělo Japonsko také zabránit tomu, aby SSSR nechal ze svého území vzlétat americké bombardovací letadla, jelikož spolupráce mezi svazem a USA se začala čím dál více prohlubovat (Tamtéž: 27-29). Hlavním důvodem k tomuto dočasnému zlepšení vztahů tak nebyla snaha o zlepšení spolupráce, ale situace na mezinárodním poli, která přinutila oba státy alespoň na nějaký čas upustit od vzájemných sporů.

Sovětský svaz však tento neutrální pakt respektoval jen krátce, jelikož již na konferenci v Teheránu v roce 1943 přislíbil útok na Japonsko, jakmile dojde ke kapitulaci Německa. Na Jaltské konferenci o dva roky později již bylo odsouhlaseno, že SSSR za vstup do války s Japonskem získá celé území Kurilských ostrovů a celý Sachalin. Samotný útok začal invazí Rudé armády v Mandžusku 8. srpna 1945 a byl také jedním z důvodů pozdější kapitulace Japonska (Tamtéž: 30-32). Následně došlo k útoku na samotné Kurilské ostrovy, které byly dodatečně úpravou sovětské ústavy označeny za ruské svrchované území a většina původních obyvatel byla postupně odsunuta do Japonska (Call 1992: 731). Na konci druhé světové války byly oba státy absolutně vyčerpány a na pokraji kolapsu. Rusko však dokázalo znovu získat svá území a tím posílit vliv v této části světa.

Po obsazení Kurilských ostrovů nastala násilná rusifikace celé oblasti. Došlo k osídlení jak Kuril, tak i jižní části Sachalinu přistěhovalci z ostatních částí svazu. Již po konci války se však Japonsko ohradilo proti zabránění ostrovů Šikotan a Habomai, ležících v bezprostřední blízkosti ostrova Hokkaidó, jelikož z jejich strany bylo dané území bráno jako část tohoto většího ostrova. S tím Sovětský svaz nesouhlasil a ostatní vítězné mocnosti se bezprostředně po válce o tento spor ještě nezajímaly. Obrat nastal až s začátkem studené války, jelikož Japonsko mohlo být velmi výhodným partnerem pro USA, hlavně kvůli strategické poloze. Roku 1951 se uskutečnila konference v San Francisku, kde byla podepsána smlouva, v níž se Japonsko vzdává práva na Kurilské ostrovy. Nebylo však blíže specifikováno v čí prospěch, ani jaké ostrovy se pod tímto

označením myslí. Již na probíhající konferenci Japonsko požádalo o vrácení ostrovů, které zemi podle smlouvy z roku 1855 patřily. Tuto žádost podpořily i Spojené státy. John Foster Dulles, americký diplomat a pozdější ministr zahraničí, na základě výzkumu expertů na danou problematiku prohlásil, že toto území „*nikdy nebylo historicky ani geograficky součástí Kurilských ostrovů, a proto na něj nemá Rusko ani dle Jaltské dohody žádné právo*“ (Rees 1985: 94). Sovětský svaz s touto argumentací nesouhlasil, a proto se pod smlouvu ani nepodepsal. Obrat nastal v roce 1956, kdy si pomalu začali sovětští představitelé uvědomovat, že spolupráce s Japonskem, hlavně v ekonomické sféře, je pro ně důležitá. V říjnu téhož roku tak došlo k podpisu deklarace o vzájemných vztazích, která slibovala navrácení ostrovů Habomai a Šikotan zpět Japonsku. Vzhledem k tomu, že Japonsko později podepsalo také smlouvu o spolupráci s USA, Sovětský svaz od této deklarace ustoupil a vypověděl její platnost (Defence Academy of the United Kingdom 2007). V konečném výsledku tedy nebyla ani po deseti letech od skončení druhé světové války podepsána dohoda, která by mezi Japonskem a SSSR definitivně urovnala jejich územní spory.

V 60. a 70. letech opět došlo k zlepšování vztahů a obě země mezi sebou začaly více spolupracovat, hlavně ekonomicky. V rámci tohoto dalšího sblížování bylo také japonským rybářům udělena výjimka na lov ryb v okolí Jižních Kuril. Pomalu docházelo také ke snaze řešit otázku těchto ostrovů. Hlavní iniciativu tentokrát přebralo Japonsko, které mělo strach ze ztráty podpory USA, jež v tomto období navazovaly kontakty s Čínou. Sovětský svaz ze začátku neuznával samotnou existenci sporu, a proto jakékoli řešení nebral v potaz. Postupně se však sovětský postoj měnil a i tato země byla ochotna jednat o řešení. Přes veškeré snahy a vzájemná setkání státníků obou zemí, se nedokázaly státy dohodnout na kompromisu. Nezdary však v žádném směru neovlivňovaly hospodářskou spolupráci, která stále rostla (Ferguson 2008: 44–47). SSSR i Japonsko se sice snažily o navázání spolupráce, nebyly se však schopny dohodnout na vyřešení „kurilské otázky“. I tak toto období znamenalo uklidnění a prohloubení vzájemných vztahů.

2.6. Rozpad Sovětského svazu a následný vývoj bilaterálních vztahů

Příchod Gorbačova a jeho perestrojky znamenal velkou změnu nejenom pro rusko-japonské vztahy, ale také pro vývoj na celém světě. Ještě před jeho nástupem však na začátku 80. let došlo opět k zhoršení vztahů mezi Japonskem a SSSR, což bylo zapříčiněno hlavně japonskou neústupností ohledně otázky navrácení všech čtyř

Kurilských ostrovů, které zemi původně patřily. Po výměně sovětského vedení však došlo k opětovnému sblížení a hlubšímu jednání ohledně vzájemných sporů. Japonská vláda vkládala do Gorbačova velké naděje a doufala, že konečně dojde k posunu. Ten však zrušil svou plánovanou návštěvu Japonska, která se měla uskutečnit v roce 1987 a tím ztratil nejlepší možnost na urovnání konfliktu. Jeho moc postupně začala slábnout, a proto pro něj bylo obtížné prosadit tak zásadní krok, jako bylo případné vrácení Kuril. I tak se však objevovaly různé návrhy jak danou situaci řešit, které měly být projednávány na chystané návštěvě Gorbačova v Japonsku v roce 1991 (Tamtéž: 48–54). Přední představitelé japonské vládnoucí strany LDP navrhovaly navrácení dvou ostrovů a zbylé dva odkoupit. V té době však byla pozice Gorbačova tak slabá, že něco takové nemohl ani navrhnout. Jeho nástupce Boris Jelcin se ještě před jmenováním vyslovoval k vyřešení sporu kladně, po získání moci se však jeho postoj do značné míry změnil, mimo jiné také kvůli velmi odmítavému postoji obyvatel Sachalinu. I Japonsko však oslabovalo své vztahy s Ruskem. Vidět to lze na finanční pomoci Rusku, která byla oproti jiným zemím hodně nízká. Ochabování vzájemné spolupráce v polovině 90. let se naplno projevilo při velkém zemětřesení na území Kuril a Hokkaida, kdy Japonsko okamžitě nabídlo pomoc obyvatelům postižené oblasti, což však Rusko dlouho odmítalo a kvůli tomu ohrožovalo životy svých občanů (Tamtéž: 56–78). Přelom 80. a 90. let tedy přinesl určité prohloubení vzájemných vztahů Ruska a Japonska, ale i přes počáteční velké naděje se situaci nepodařilo vyřešit. To bylo zaviněno hlavně postupem ruských státníků, kteří se ze začátku svého vládnutí tomuto sporu vyhýbali a následné snahy o nalezení kompromisu již byly zbytečné, jelikož v pozdějších letech úřadování neměly dostatečnou podporu v domácí politice.

S Jelcinovým znovuzvolením v roce 1996 došlo opět k částečnému zlepšení bilaterálních vztahů a vyjednávání nových podmínek pro dosažení smíru. Na rok 1997 se plánovalo setkání mezi Jelcinem a japonským premiérem Hašimotem. K tomu došlo na začátku listopadu v městě Krasnojarsk. Ještě před samotným jednáním vypadala situace velmi nadějně, jelikož před summitem probíhaly rozhovory mezi zástupci ruského a japonského ministerstva zahraničí, které slibovaly vyřešení sporu. Na základě setkání vznikl Jelcin-Hašimotův plán, který se však výhradně věnoval ekonomickým otázkám. K jeho potvrzení došlo Moskevskou deklarací podepsanou o rok později. Závěrem se ještě obě strany zavázaly k dosažení konsenzu ohledně Kuril do konce roku 2000, což se však splnit nepodařilo (Zinberg 1998: 89–97). Velkou ranou pro vzájemné vztahy byla také ekonomická krize, která postihla Rusko v roce 1998. Ta nejenom

že tvrdě zasáhla celý stát, ale hlavně ještě více podkopala již tak velmi slabou pozici prezidenta Jelcina. Ekonomické problémy se však nevyhnuly ani Japonsku, které bylo také do značné míry oslabeno (Šimotomai 1999: 18). I nadále se tedy nedařilo nalézt kompromis ohledně sporného území a navíc situaci ještě zhoršovala nepříznivá ekonomická situace obou zemí.

Na přelomu tisíciletí byla již moc prezidenta Jelcina téměř mizivá a do popředí se začínal dostávat Vladimír Putin, který se stal v roce 1999 premiérem a o rok později prezidentem. Ten odsuzoval postup Japonska, které i nadále podmiňovalo podepsání mírové smlouvy navrácením čtyř jihokurilských ostrovů. On sám avizoval snahu dodržet smlouvu z roku 1956, která v případě podepsání mírové dohody slibovala navrácení ostrovů Šikotan a Habomai. To potvrdil i na summitu v Irkutsku v roce 2001 a deklaroval další ochotu řešit tento problém. Odpovědí na daný vývoj byla velká nevole obyvatel Sachalinu, kteří byli proti odevzdání jakéhokoliv území. Velkou událostí v rámci rusko-japonských vztahů bylo setkání prezidenta Putina a premiéra Koizumiho v lednu 2003. Nedošlo sice k žádnému výraznému prolomení, ale k podepsání akčního plánu, který byl shrnutím dosavadních smluv a do budoucna sliboval vyřešení sporu a podepsání mírové smlouvy (Smith 2003: 3-7). Změna v čele Ruské federace tedy nepřinesla zásadnější změnu v otázce sporného území, první roky Putina v úřadu prezidenta však znamenaly zintenzivnění jednání, a tudíž i příslib brzkého vyřešení tohoto problému.

V roce 2004 se projednávalo vybudování ropovodu ESPO (*East Siberia – Pacific Ocean*), na kterém se mělo finančně podílet i Japonsko, což by znamenalo prohloubení vztahů v další rovině. Následující rok však znamenal velké oslabení spolupráce. Na začátku roku 2005 ruský ministr zahraničí Sergei Lavrov deklaroval, že konečná nabídka Ruska je vrácení dvou nejjižnějších Kurilských ostrovů. To však Japonsko nepřijalo a k vyhrocení situace přispělo i tím, že 7. února⁴ přijal japonský parlament rezoluci, kterou žádá Rusko o navrácení všech čtyř sporných ostrovů. V průběhu roku se situace ještě více vyostřovala a nezlepšila ji ani podzimní návštěva prezidenta Putina v Tokyu. Vzhledem k tomu, že během této jeho cesty nedošlo k žádné výrazné změně, bylo jasné, že k vyřešení teritoriálního sporu mezi Ruskem a Japonskem v dohledném období nedojde. Narušení vztahů bylo dokonce tak velké, že byla ohrožena i výstavba ropovodu ESPO a jiné společné ekonomické

---

⁴ 7. únor je v Japonsku dnem „severního území“ (*Northern Territories*), dochází k vyvěšování vlajek a pořádání protestů, které žádají navrácení ostrovů Kunašir, Šikotan, Iturup a Habomai.

aktivity (Ferguson 2008: 110–125). Toto ochlazení vztahů se podepsalo na vývoji sporu o Kurily na mnoho let dopředu, a také i proto není ani dnes spor vyřešen.

Následující léta byla ovlivněna hlavně výměnou na postu ruského prezidenta, kdy Vladimíra Putina nahradil Dmitry Medvěděv. Během jeho volebního období se rozhovory ohledně sporného území nikam neposunuly, naopak vzájemné vztahy se spíše zhoršovaly. Největší dopad měla jeho návštěva ostrovu Kunašir v roce 2010. Bylo to poprvé, co ruský prezident cestoval na dané území a vyvolalo to značně negativní reakce v Japonsku (Yošikatsu 2012). Co se však týče ekonomické spolupráce, ta se za posledních pár let zlepšuje a není konfliktem ohledně Kuril ovlivňována. Každým rokem dochází k navyšování obchodní výměny mezi oběma státy a je prohlubována také spolupráce v rámci armádních složek skrze společná cvičení. Po znovuzvolení Vladimíra Putina prezidentem v roce 2012 se zdálo, že by se mohla situace zlepšit, jelikož již před volbami avizoval, že má ochotu dotáhnout tato jednání ke konci. I nadále se však pomocí bilaterálních rozhovorů na téma Kuril nepodařilo dosáhnout konsenzu. Stalo se zvykem, že na společných jednáních se pouze okrajově zmíní problematika ostrovů a obě strany se zaváží k dalším jednáním, reálně se však nic nemění (Tamtéž). Často se také používá tento problém, když se některý ze státníků snaží vylepšit své preference u domácích voličů, hlavně v Japonsku.

Nejaktuálnější otázkou je, jak se podepíše na vzájemných vztazích přiřčení Krymského poloostrova k Ruské federaci. Japonský premiér Šinzó Abe odsoudil toto jednání a jako reakci ukončil jednání o volných vízech pro ruské občany (Channelnewsasia.com 2014). Pro samotné Japonce je tato událost o to palčivější, jelikož vzhledem k ruskému postupu vůči Ukrajině, mohou jen těžko očekávat v blízké době dosažení řešení v otázce Kurilských ostrovů. Tím se opět oddálilo podepsání mírové smlouvy mezi oběma státy, k čemuž stále ani po téměř 70 letech nedošlo.

3. Aplikace modifikovaného realistického modelu na spor o Kurily

Řešení sporů je ovlivňováno mnoha faktory, a proto se u jednotlivých případů velmi liší. Tato kapitola se zaměřuje na ty prvky, které Huth ve svém modifikovaném modelu označuje za určující, a sleduje jejich vliv na způsob řešení teritoriálního sporu mezi Japonskem a Ruskem o Kurilské ostrovy.

3.1. Hodnota území Kurilských ostrovů

Poloha Kuril dáva tomuto souostroví velkou váhu, jelikož tyto ostrovy jsou situovány jako jakási obranná linie Ruska, která dáva této zemi možnost zde vybudovat raketovou obranu, či základnu pro námořnictvo. Je zde také možnost vedení raketového útoku proti USA, což hlavně v éře studené války bylo velmi důležité. Na druhé straně pro Japonsko toto území znamená velké ohrožení, protože v případě konfliktu by se jednalo o dokonale umístěnou základnu pro útočníka, ať už se jedná o pozemní jednotky, nebo letecké. Strategická hodnota ostrovů je tedy pro oba státy velká, a také proto se tento spor nepodařilo ani do dnešní doby vyřešit. Dokazují to i častá vojenská cvičení, která zde hlavně ruská armáda provádí, jedno z největších proběhlo v září 2011, čímž Moskva jenom dokazuje, že tyto ostrovy jsou pro ni důležité (Akimoto 2013).

Mezi další důležité atributy patří obyvatelstvo daného území. Zde hraje velkou roli odsunutí celé původní populace bezprostředně po druhé světové válce. Následně došlo k osídlení celé oblasti ruskými obyvateli z jiných částí země. Rusko proto obhajuje svá práva na ostrovy tím, že momentální obyvatelstvo je čistě ruského původu. Otázka obyvatel však není jednoduchá i z toho důvodu, že původní etnikum Ainů, nepatřilo ani k Japonsku, ani k Rusku, a proto berou oba národy za agresory, kteří jim sebrali domov (Andersen 2001). Co se týče Rusů žijících na Kurilech a blízkém Sachalinu, ti jsou proti navrácení ostrovů Japonsku a stalo se zvykem, že před návštěvou Japonska některého z nejvyšších státníků Ruska, dojde nejdříve k návštěvě obyvatel na Sachalinu, čímž se vyjadřuje určitá sounáležitost. Japonsko, které je s původním obyvatelstvem spjato více, se snažilo vždy prosazovat alespoň možnost původních obyvatel navštívit několikrát do roka hroby svých příbuzných a pozůstatky původních domů.

Neopomenutelným aspektem tohoto sporu je ekonomická hodnota ostrovů. Je zde možno najít vzácné kovy jako zlato a stříbro, v poslední době se také objevují zprávy o bohatých zásobách ropy a zemního plynu. Co však dělá Kurily velmi

atraktivními je hlavně rybolov. Podle odhadů se zde za rok uloví ryb v hodnotě čtyř miliard dolarů, což představuje přibližně čtvrtinu celého rybolovu Ruska (Gorenburg 2012). Je proto pochopitelné, že se Rusko těchto ostrovů vzdát nechce, vzhledem k faktu, kolik lidí díky nim má práci.

Co se tedy týče hodnoty území, největší můžeme vidět v rámci strategické polohy a ekonomické výhodnosti. Tyto dva aspekty jsou však důležité pro oba státy, což přispívá k tomu, že daný spor vznikl a stále se ho ještě nepodařilo vyřešit. Strategická poloha je důležitá vzhledem k obraně a národní hrdosti. Ekonomika území se zas promítá v zaměstnanosti, prosperitě a tím pádem i spokojenosti obyvatel. To vede ruské vedení k neochotě vzdát se Kuril, jelikož by tím oslabili svou podporu u místního obyvatelstva, ale i ve zbytku země.

3.2. Vliv mezinárodního prostředí na spor mezi Ruskem a Japonskem

Japonsko i Rusko jsou, co se mezinárodní situace týče, zeměmi, které patří k těm nejdůležitějším. U Japonska se jedná hlavně o ekonomiku, která i přes velké zadlužení země patří mezi největší na světě. Rusko je pro své okolí důležité hlavně kvůli velkému nerostnému bohatství. Vzhledem k vojenské síle zemí je na tom bezesporu lépe Rusko, které má jednu z nejsilnějších armád na světě. Japonsko se oproti tomu od druhé světové války vzdalo svého militantního charakteru, a tudíž i vojenská síla této země je mnohonásobně menší. Tato nerovnováha je jedním z nejdůležitějších faktorů v celém sporu. Rusko si je vědomo své převahy, a proto veškerá jednání vede z pozice toho silnějšího. Japonsko se při vyjednávání drží striktně diplomatických prostředků a vyhýbá se zbytečnému vyhrocování situace ve vojenské rovině. Rusko naopak přispívá k eskalaci vojenskými cvičeními a budováním vojenských základen v oblasti, čehož je příkladem oznámení o umístění proti letadlových raket na území Kuril v roce 2011 (White 2011). Tyto občasné kroky ruské vlády vedou sice k diplomatickým rozepřím mezi zeměmi, ale k větší eskalaci nedochází.

Rusko i Japonsko se mimo jejich vzájemný spor o Kurily musí také soustředit na jiné nevyřešené územní pře. Rusko ještě za dob Sovětského svazu mělo nevyřešený územní konflikt s Čínou, který se podařilo urovnat až po rozpadu SSSR. Mimo to vede Rusko stále spory ohledně území v Barentsově moři a Kaspickém moři (Bogdanova 2009). Japonsko vede mimo Kurilské ostrovy také spor ohledně území v Jihočínském moři, který se táhne téměř tak dlouho, jako konflikt s Ruskem. Tyto další spory přispívají k tomu, že jak Rusko, tak i Japonsko, se nemohou plně věnovat sporu

o Kurily, ale musí také reagovat na ty ostatní. Pro oba státy je důležité si ve svém vzájemném konfliktu zajistit co nelepší pozici, jelikož to dává signál i ostatním státům, co mohou čekat. Větší počet územních sporů však také přispívá k tomu, že se obě země snaží o diplomatické řešení, jelikož si nikdo z nich nepřeje vést jakýkoli vojenský konflikt na více frontách. To přispívá k snaze najít kompromis a zbytečně nevyvolávat eskalaci napětí mezi státy. Je to nejenom v zájmu domácí bezpečnosti, ale také v zájmu domácí prosperity. Vojenské konflikty vedou k přílišnému vyčerpávání domácích zdrojů a poté také k nespokojenosti domácí populace, v jejímž zájmu je co největší blahobyť.

Jedním z hlavních problémů celého sporu je jeho dlouhé trvání. Vzhledem k této délce jednání neprobíhají kontinuálně, ale spíše se střídají fáze větší aktivity s fází útlumu. To je však výhoda hlavně pro Rusko, které díky neúspěšným jednáním má stále pod kontrolou celé Kurilské souostroví. V Japonsku naopak tato situace vede k frustraci a nespokojenosti. Toho na domácí scéně využívá jak opozice, tak vláda. Pomalu se stalo již zvykem, že nově zvolený ministr zahraničí nebo premiér, deklaruje snahu o vyřešení tohoto sporu a garantuje navrácení území Japonsku. Podobně postupoval například i dřívější japonský premiér Yošihiko Noda, když při svém prvním proslovu coby ministerský předseda pronesl v parlamentu, že *„má zájem na vybudování partnerství s Ruskem v rámci asijsko-pacifické oblasti a také že bude důrazně prosazovat konečné vyřešení sporu o Kurilské ostrovy“* (PanOrient News 2011). Toto jednání vede v Japonsku k občasnému vyostření rétoriky a omezením diplomatických styků s Ruskem, zatím se však nestalo, že by došlo k nějakému většímu vyhocení situace.

Častým důvodem k vyhocení vztahů mezi oběma zeměmi je postup Ruska na ostrovech. Zvýšená ekonomická aktivita, která byla spojena s „Kurilským rozvojovým plánem“, je z pohledu Japonska brána jako další fáze rusifikace celého území a tím oddálení jakéhokoli řešení. Rusku se snaží těmito způsoby ostrovy na sebe co nejvíce navázat a tím podpořit argument celistvosti země. Dalším příkladem aktivit ve sporném území jsou různé vojenské manévry a cvičení, kterými Rusko také pomáhá k eskalaci napětí. Co se vojenské přítomnosti týče, velkým problémem je instalace různých raketových a protiletadlových systémů (Kazuhiko 2013). Vzhledem k blízkosti Kuril k hlavním ostrovům považuje Japonsko takovéto kroky za ohrožování své bezpečnosti, kvůli vojenské nevyrovnanosti obou států si však nemůže dovolit odpovědět podobnými kroky, vede to ale k zhoršení hospodářských vztahů a narušení

ekonomické spolupráce mezi zeměmi. Celou situaci také zhoršují návštěvy Kurilských ostrovů ruskými státníky, které Japonsko bere jako urážku.

Ve vztazích mezi Ruskem a Japonskem je vždy přítomen faktor vzájemného konfliktu, který mezi zeměmi několikrát v minulosti proběhl. Nejistota a nedůvěra, která z toho pramení, se ve vzájemných vztazích projevovaly hlavně po konci druhé světové války a v průběhu té studené. Tomu přispívala také Japonska spolupráce se USA a přítomnost jejich jednotek na jihu země. K určité normalizaci spolupráce došlo po rozpadu SSSR a s tím spjaté ukončení bipolárnosti mezinárodního prostředí. I přes sblížení obou států, nebyla vzájemná spolupráce tak hluboká, jak by se mohlo předpokládat. Ekonomické a hospodářské vazby se na přelomu tisíciletí sice upevňovaly, ale diplomacie obou států nebyla ani po tak dlouhé době schopna nalézt řešení vzájemného sporu. Velkou roli na tom má domácí situace, která v obou zemích spíše napomáhá k vyhrocování sporu. Ať už se jedná o ruské občany Kuril a Sachalinu, kteří se staví proti navrácení jakýchkoli ostrovů, či japonské protesty probíhající například při oslavách 7. února (Ferguson 2008: 207–211). Do budoucna je tedy pro dosažení konsenzu nutné vymazat domácí antipatie obou národů a podporovat takové řešení, které bude výhodné pro obě strany stejně. Situace, kdy jedna ze stran je vítězem a druhá poraženým, u domácího obyvatelstva obou zemí podporu nezíská.

I když hlavní aktéři konfliktu o Kurily jsou Japonsko a Rusko, vždy zde hrála roli také angažovanost USA, byť nepřímá. Spojené státy podepsaly spolu s Japonskem roku 1960 vzájemnou dohodu o bezpečnosti a spolupráci (*Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and The U.S.A.*). Ta mimo jiné zavazuje k společné obraně v případě napadení jedné ze stran úmluvy. Tato smlouva tedy pomohla Japonsku v zajištění bezpečnosti země, ale díky příslibu pomoci také v rámci ekonomiky, jelikož zde nebyla potřeba vynakládat velké sumy na obranu. Na druhou stranu však USA posílily svůj vliv v oblasti, který je i nyní stále silný. I proto se Spojené státy angažují v problematice Kurilských ostrovů a podporují snahy o dosažení kompromisu. Vzhledem k vazbám, které mají, USA stojí na straně Japonska a prosazují navrácení všech čtyř ostrovů, o které tato země žádá (RIA Novosti 2010). Tyto dobré vztahy s USA posilují japonskou pozici a nutí Rusko tuto spolupráci brát v potaz, jelikož přílišným vyhrocením situace, by mohlo dojít k poškození vztahů nejen s Japonskem ale i Spojenými státy. Otázka spojenectví se však může také vztahovat i na obě strany sporu, jelikož v případě, že proti oběma státům bude stát společný

nepřítel, jejich kooperace může vést i k vyřešení konfliktu, který je mezi nimi. V minulosti se to projevilo ve vývoji po konci rusko-japonské války, kdy stále větší přítomnost USA v oblasti východní Asie ohrožovala jak Rusko, tak i Japonsko a vedla k sepsání několika dílčích smluv o spolupráci. Také podepsání paktu o neútočení během druhé světové války byl kvůli vyčerpanosti z boje s jinými nepřáteli. V současnosti se za společného „nepřítele“ v otázce ekonomického vývoje může označit Čína, jejíž hospodářský rozvoj ohrožuje Japonsko i Rusko (Ferguson 2008: 207–211). V případě zhoršení situace na Korejském poloostrově je možnost sblížení a větší spolupráce ve snaze obrany proti Severní Koreji, jejíž nebezpečnost spočívá hlavně v atomových zbraních.

Mezinárodní prostředí se celkově na sporu o Kurily silně podepsalo hlavně během studené války, kdy dosažení kompromisu přijatelného pro obě strany bylo téměř nemožné. Odmítavý postoj byl hlavně na sovětské straně. Paradoxní je, že v tomto období byla právě nejlepší šance na urovnání sporu, jelikož vedení SSSR se vzhledem k podobě režimu nemuselo zodpovídat domácím voličům a nemuselo tak hledět na jejich názory. Japonské elity oproti tomu na svých voličích závislé byly, a musely brát v potaz jejich postoj, a i proto nemohly přijmout ruskou nabídku na navrácení pouze dvou ostrovů. Tato neústupnost pramenila také z hluboko zakořeněné rivality mezi oběma zeměmi, která má původ již v rusko-japonské válce a druhá světová válka ji jenom posílila. Po rozpadu SSSR a demokratizaci tamního režimu i ruské elity musely zohledňovat názor svých voličů, kteří nesouhlasili s navrácením území. Jako silný aspekt v rámci mezinárodní situace se také ukazuje existence společného nepřítel, který v minulosti dokázal přimět tyto národy k spolupráci, i přes ne velmi dobré společné vztahy.

3.3. Role domácích aspektů ve sporu o Kurily

Mezi Ruskem a Japonskem panuje již od začátku 20. století nedůvěra, která pramení z vojenských střetů, které mezi zeměmi probíhaly. Toto nepřátelství se však silně zakořenilo v populaci obou zemí. To bylo v minulosti ještě umocněno nárůstem nacionalismu a patriotismu, hlavně v Japonsku. Tyto antipatie se udržely v společnosti až do současnosti a velmi ztěžují snahy svého vedení o nalezení přijatelného řešení vzájemného sporu. Průzkumy v Rusku ukazují, že občané si nepřejí navrácení jakéhokoli území. Mnozí z nich považují rozpad SSSR za velké selhání tehdejších elit, a proto se k dalšímu štěpení země staví odmítavě (Weitz 2011). V podobném duchu

se nese postoj japonského obyvatelstva, které naopak považuje ostrovy Kunašir, Šikotan, Iturup a Habomai za součást své země již od dob šogunátu. Proto také berou anexi ostrovů po druhé světové válce za velkou křivdu a ze strany SSSR za neoprávněný krok. Toto podporuje také fakt, že v žádné smlouvě nikdy nebylo přesně označeno, které ostrovy mají po konci války svazu připadnout. Celou situaci také ztěžuje předešlé dobytí ruského území Japonci, kdy došlo k okupaci ostrova Sachalin. Na tomto ostrově jde vidět největší odmítání vrácení ostrovů. Obyvatelstvo, které je převážně ruské národnosti, se obává nárůstu vlivu Japonska, pokud by jim zmiňované území bylo vráceno. Je zde také šance, i když malá, že by si Japonsko mohlo dělat dle smlouvy z roku 1855 nárok i na jižní část Sachalinu, která původně spadala pod jejich správu (Tamtéž). Vedení Ruska i Japonska musí brát tyto názory v potaz, jelikož jsou na podpoře obyvatelstva závislý kvůli znovuzvolení do úřadu. Tím tak dochází k patové situaci, kdy ani jeden ze států si nemůže dovolit přílišné ustoupení ze svých požadavků, jelikož by tím ztratily podporu svých voličů a napomohly tak opozici. To ovlivňuje oba státy, ale vzhledem k podobě režimů, je vždy více ohroženo japonské vedení, kde je opozice daleko více silnější a není tak potlačována jako v Rusku. I tam se však vedení země nemůže příliš odklánět od názorů obyvatelstva, proto jsou zástupci země ochotni diskutovat pouze o navrácení dvou ostrovů, ne však zcela akceptovat japonské požadavky.

Rozdílnost obou režimů hraje celkově důležitou roli. Vláda Vladimíra Putina se dlouhodobě v Rusku těší velké popularitě, a může se tak opírat o silnou domácí podporu. Oproti tomu v Japonsku LDP ztratila své výsadní postavení, díky kterému byla nepřetržitě u moci téměř 40 let. I když je tato strana nyní opět u moci, její pozice je daleko slabší, než tomu bylo v období studené války, a proto i opozice má daleko větší šanci, dostat se k moci. Dokazuje to i fakt, že DPJ se v roce 2009 dostala poprvé do čela státu. Dění mimo politickou scénu je v obou zemích také velmi rozdílné. Daleko represivnější podoba ruského režimu dává opozici jen velmi omezenou možnost na prosazování svých názorů a tím se tak zmenšuje její šance na získání moci ve státě. Naopak demokratičtější Japonsko dává daleko větší prostor i takovým názorům, které nejsou totožné s vládními.

3.3.1. Státní instituce ve formování rusko-japonských vztahů

Jak v Rusku, tak i v Japonsku se na vytváření zahraniční politiky podílí více aktérů. Vzhledem k represivnější podobě ruského režimu je v této zemi daných aktérů méně a

hlavní slovo zde má prezident Ruské Federace. I tak se však do zahraniční politiky zapojují také ostatní složky moci, jako je například ministerstvo zahraničí nebo ministerstvo obrany (Bobo Lo 2002: 26–30). V Japonsku je rozhodování ohledně přístupů k zahraničním věcem daleko více otevřenější a více konsensuální. Na vytváření zahraniční politiky se tak podílí více institucí.

Již zmiňovaná větší volnost japonského režimu dává možnost více aktérům zapojovat se do formování zahraniční politiky státu. V čele státu stojí premiér, ale jeho rozhodování je ovlivňováno jeho kolegy v kabinetu (hlavně ministr zahraničí) a parlamentu. Japonské ministerstvo zahraničí hraje v rusko-japonských vztazích důležitou úlohu. Hlavně v devadesátých letech mělo toto ministerstvo velký vliv na formování zahraničních vztahů. To vždy zastávalo otevřenější přístup k Rusku. Bylo také pro přijetí nabídky na vrácení pouze dvou ostrovů, proti čemuž se stavěla jak veřejnost, tak i většina japonských politiků. Oslabení vlivu této instituce přišlo se skandály s úplatky v roce 2002 a tím tak definitivně vyhrál „tvrdší“ proud, který požadoval navrácení všech čtyř ostrovů (Ferguson 2008: 152–155). I ostatní ministerstva se vždy snažila prosazovat své zájmy v této otázce a hlavně ministerstva financí a obchodu byla pro hlubší spolupráci mezi oběma státy. Podařilo se jim také prosadit ekonomickou pomoc pro sporné území, která byla uplatňována v rámci programu, jenž měl původně sloužit pouze pro rozvojové země. Mimo hospodářskou spolupráci je pro Rusko i Japonsko důležitá kooperace v rámci obrany. Zde intervenovalo hlavně ministerstvo obrany, které podporovalo společná cvičení a nákup vojenského materiálu z Ruska (Tamtéž: 156–159). Spolupráce na úrovni ministerstev se na počátku 21. století poměrně prohlubovala, ale stále byla ovlivňována hlavním kurzem obou zemí.

Co se týče osoby japonského ministerského předsedy, ten se vždy snažil posílit svou pozici skrze aktivitu při hledání řešení „kurilské otázky“. Proto všichni pováleční premiéři byly v této problematice velmi angažovaní a snažili se o dosažení smíru mezi oběma zeměmi. Prosazovali však vždy řešení navrácení všech čtyř ostrovů a z této podmínky nebyli ochotni ustoupit. Nejvíce se angažoval premiér Hašimoto, který působil během prezidentování Borise Jelcina v Rusku. Zasadil se o vznik společného plánu, podle něhož měl být konflikt vyřešen do roku 2000 (The Ministry of Foreign Affairs of Japan 1998). Přes velkou snahu tohoto úřadu se však ani jednomu z premiérů nepodařilo dotáhnout vyjednávání k zdárnému konci.

Japonský parlament poměrně často zasahoval do dění v mezinárodní politice země a to hlavně skrze tlak na představitele exekutivy. Jeho členové však většinou prosazovali tvrdý postoj vůči Rusku a odmítali jakékoli ústupky. Skrze jednotlivé frakce parlamentu také působily různé zájmové organizace, hlavně spojované s rybolovem a energetikou. Ty se naopak snažily o co nejlepší vztahy mezi státy a prosazovaly hlavně hospodářskou spolupráci. Podporovaly například ono umožnění finanční pomoci Kurilským ostrovům v rámci programu pro rozvojové země. V obou komorách japonského parlamentu se také projevovali zástupci jednotlivých regionů (Ferguson 2008: 160–163). Nejvíce se o otázku Kuril pochopitelně zajímali členové zvolení za oblasti na ostrově Hokkaidó, jelikož mají ke spornému území nejblíže a hlavně na tamním rybolovu je jejich velký zájem.

V Rusku bylo ještě za dob SSSR, co se politiky týče, vždy nejdůležitější vedení Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS), v jejímž čele stál generální tajemník. Po rozpadu svazu a vzniku Ruské federace byla moc do velké míry koncentrována v rukou prezidenta. Postupná demokratizace ruského režimu na začátku 90. let přinesla také větší volnost při vytváření zahraniční politiky. I přes to, že hlavní slovo patřilo prezidentovi, oficiálně stál v čele zahraničních věcí ministr zahraničí. Také ministr obrany se v 90. letech značně zapojoval do této sféry, hlavně v rámci států, které dříve patřily do bývalého SSSR (Bobo Lo 2002: 30–32). Po nástupu Putina došlo ještě k většímu upevnění prezidentovi moci. Hlavní rozdíl mezi Jelcinem a Putinem je však fakt, že Putin má oproti svému předchůdci dostatečnou podporu na to, aby mohl reálně prosadit navrácení Kurilských ostrovů.⁵ Vzhledem ke snaze udržet si velkou podporu u svých občanů, kteří tento krok odsuzují, je to však v dohledné době nereálné.

Pozice ruských ministerstev je rámci mezinárodní politiky velmi omezena, jelikož jejich náplní je hlavně implementace rozhodnutí hlavy státu. Post ministra zahraničí je v Rusku posledních deset let obsazen Sergejem Lavrovem, který patří mezi nejbližší spojence prezidenta Putina. Při jednáních v zahraničí Lavrov prosazuje prezidentovi názory a působí tak jako jeho prodloužená ruka. Ve vztahu k Japonsku se v konceptu zahraniční politiky Ruské federace (vydané v roce 2013) ministerstvo vyjádřilo takto: *„Ruská Federace má ochotu prosazovat dobré sousedské vztahy s Japonskem na více úrovních. Zároveň s prohlubováním bilaterálních vztahů bude Rusko pokračovat v dialogu ohledně dosažení konsensuálního řešení dosud*

---

⁵ V březnu tohoto roku byla dle průzkumu Levada-center podpora ruského prezidenta 80 %, což se blíží jeho největší podpoře v roce 2008 (Taylor 2014).

nevyřešených sporů“ (The Ministry of Foreign Affairs of Russia 2013). Tak jako v Japonsku, i v Rusku, má na vývoji konfliktu o Kurily zájem ministerstvo obrany, které bere toto území jako strategické pro bezpečnost státu. Japonsko však bere také jako možného spojence proti stále silnější Číně, která by časem mohla ohrožovat i ruské zájmy. Co se týče hospodářství, zde je zájem hlavně na energetické spolupráci, jelikož Japonsko investuje velké finanční prostředky do ruského vývozu plynu a ropy na východ Asie (Šigeki 2013). Nejvíce je tato pomoc patrná na jihu ostrova Sachalin.

Parlament v Rusku má, tak jako ostatní instituce v této zemi, poměrně málo možností, jak ovlivňovat zahraniční politiku, jelikož důležité zákony jsou řešeny ještě před přijetím v parlamentu a zde jsou pouze odsouhlaseny. I tak se však do určité míry mohou participovat na zahraniční politice státu skrze stanoviska, či tlakem na jiné instituce. V tomto ohledu působí aktivita ruského parlamentu velmi negativně na rusko-japonské vztahy, jelikož většina členů jak Státní dumy, tak Rady federace odmítá navrácení ostrovů Japonsku. Důležitou roli by mohla sehrát Rada federace, jelikož musí odsouhlasit jakoukoli změnu státních hranic. Žádný z prezidentů se o tento krok ale nepokusil (Ferguson 2008: 181–187). V parlamentu se také na toto téma ozývají hlasy zástupců regionů, hlavně těch z oblasti blízké Kurilským ostrovům. Jejich postoj je však velmi odmítavý k ústupkům ve prospěch Japonska.

3.3.2. Kurilské ostrovy a nepolitici aktéři v Rusku a Japonsku

Japonské nevládní organizace se snaží vystupovat jako nezájmaté, ale jen velmi malý počet jich je na státu finančně nezávislých, a proto se o naprosté nezájatosti nedá mluvit. Určitý vliv na řešení sporu o Kurily má například Rada problematiky národní bezpečnosti (*Council on National Security Problems, CNSP*), která byla nejprve orientována hlavně na navrácení Okinawy od USA, k čemuž v roce 1972 došlo. Poté se organizace zaměřila na problém severního území země. V jejím čele stál až do své smrti v roce 2001 Ičiró Suecugu, který při prosazování zájmů organizace využíval svých kontaktů a přátel v parlamentu. Největší aktivita probíhala během období perestrojky v SSSR. Hlavním cílem členů se stalo navrácení všech čtyř ostrovů (Mercado 2002: 247–255). Dále se do této problematiky také zapojuje Asociace pro obchod s Ruskem a středo-východní Evropou (*The Japan Association for Trade with Russia and Central-Eastern Europe*, známá pod japonskou zkratkou *ROTOBO*). Ta se zaměřuje hlavně na obchodní aspekt vztahů a pravidelně vydává časopis, který mapuje obchodní vztahy s Ruskem. Asociace se snaží o podporu ekonomických vztahů mezi Ruskem

a Japonskem. Do problematiky Kuril se zapojuje také asociace, která spojuje všechny bývalé obyvatele tohoto území, kteří byli po válce odsunuti hlavně na sever ostrova Hokkaidó. Jejich vliv však slábne s postupným umíráním bývalé populace (Ferguson 2008: 166–169). Aktivita této skupiny lidí jsou nejvíce patrné během 7. února, kdy dochází k připomenutí podepsání dohody z roku 1855.

Média v Japonsku prosazují tvrdý postoj vůči Rusku a podporují navrácení všech čtyř bývalých ostrovů. Negativní roli sehraávají hlavně při vzbuzování planých nadějí o dosažení smlouvy. Často se stává, že při zlepšení ve vzájemných vztazích, mluví o brzkém dosažení míru a navrácení ostrovů, čímž veřejnost do velké míry klamou (Tamtéž: 169). To vede k nespokojenosti občanů, jelikož jejich představy jsou velmi odlišné od reality.

V Rusku je role nevládních organizací téměř nulová, jejich působení je do velké míry negováno samotným státem. Skupiny oligarchů a velkých firem nemají o spolupráci s Japonskem přílišný zájem, protože se orientují primárně na Čínu a Evropu. Z toho důvodu se do této problematiky příliš nevměšují. Různé instituty, zabývající se mezinárodními vztahy, jako například Institut Dálného východu (*The Institut of the Far East, IFE*), jsou příležitostně konzultovány, ale jejich vliv je omezený. Hlavně negativně ovlivnilo rusko-japonské vztahy působení pašerácké mafie, která profituje z nelegálního dovozu ryb do Japonska. S jejich praktikami je spojováno také několik neobjasněných úmrtí v oblasti (Lambacher 2005: 6–29).

Celkově se vývoj na domácí scéně v Rusku i Japonsku na vzájemné vztahy podepsal hlavně negativně. Vedení ani jednoho státu nedokázalo přesvědčit své obyvatele o nutnosti dosažení kompromisu přijatelného pro obě strany, a proto jsou kvůli obavě o ztrátu popularity nuceni zastávat neústupné postoje. V podobě Ruska to znamená zachování nynějšího stavu, pro Japonsko navrácení ostrovů Kunašir, Šikotan, Iturup a Habomai.

Závěr

Spor o Kurilské ostrovy prodělal dlouhý vývoj, během něhož se situace značně měnila. Od podepsání první smlouvy ohledně tohoto území z roku 1855 uplynulo již téměř 160 let. Kurily byly střídavě pod správou Ruska, Japonska i obou zemí najednou. Nynější stav je takový, že celý pás ostrovů patří Ruské federaci, která ho obsadila na konci druhé světové války. Přes veškeré snahy o dosažení kompromisu se nepodařilo tento konflikt urovnat, a také proto mezi Ruskem a Japonskem stále nedošlo k podepsání mírové smlouvy.

Tato bakalářská práce si v úvodu stanovuje za hlavní cíl zjistit, jak domácí politika států ovlivňuje řešení teritoriálních sporů. K tomu využívá hlavní výzkumnou otázku, která zní: *Jaký vliv má domácí politika států na řešení teritoriálních sporů?* Ukazuje se, že tento vliv je nemalý. Vedení obou států je vzhledem k podobě systému v jejich zemích nuceno bojovat o hlasy voličů, a proto musí jejich názor brát v potaz. V rusko-japonském konfliktu je populace obou zemí přesvědčena o správnosti svých požadavků, a proto ani jedna ze zemí není ochotna přistoupit na kompromis přijatelný pro obě strany. To nutí elity rozhodovat tím způsobem, který vyřešení konfliktu ztěžuje a tím také oddaluje. Mimo veřejné mínění zasahují v rámci domácí politiky do sporu také firmy a zainteresované skupiny. V jejich zájmu je hlavně ekonomická kooperace Ruska a Japonska, a proto naopak podporují co nejlepší vztahy mezi zeměmi. Jejich pozice je však omezena, tudíž převažuje nálada společnosti. Vzhledem k omezenosti dostupnosti zdrojů je ale velmi obtížné objektivně a úplně popsat roli těchto skupin, jelikož jejich skutečný vliv není veřejnosti znám, a proto je možné, že jejich působení je ve skutečnosti odlišné. Hlavně co se týče Ruské federace, kde se často hovoří o síle určité skupiny oligarchů, je tento faktor problematický.

Text však také ukazuje, že značný vliv na přístup k řešení teritoriálního sporu má mezinárodní prostředí a vojenská síla jednotlivých států v konfliktu. I když je vedení státu nuceno reflektovat požadavky svých občanů, jejich prostředky a možnosti jsou do značné míry limitovány právě zdroji své vlastní země. V tomto ohledu má převahu Rusko, což také dokazuje fakt, že i nadále má pod kontrolou celé souostroví Kuril. Mezinárodní vztahy celkově spíše napomáhají ke klidnému řešení teritoriálního sporu a kooperaci mezi státy, jak tomu napovídá vývoj v posledních letech. Minulost dokonce dokazuje, že pokud světové dění nutí státy více spolupracovat, vede to také k zlepšení přístupu ke společným sporům. To se projevilo hlavně v období před druhou světovou

válkou, kdy snaha bránit se přílišnému americkému vlivu ve východní Asii sblížila Rusko a Japonsko, i přes vzájemné pře.

V první kapitole se práce věnovala teoretickému rámci mezinárodních vztahů vzhledem k teritoriálním konfliktů. Její hlavní část se věnovala modifikovanému realistickému modelu, který je v práci použit pro zjištění role domácí politiky v řešení sporů o území mezi státy. Kvůli propojenosti více směrů v tomto modelu, první kapitola také nastínila hlavní prvky jednotlivých teorií, z kterých vychází. Největší prostor je věnován realistické teorii, jelikož z ní čerpá nejvíce. Dále se teoretický rámec věnuje i modernějším přístupům, jako je teorie demokratického míru, protože i ta modifikovaný model ovlivňuje.

Další část této bakalářské práce je orientována na historický vývoj jak rusko-japonských vztahů, tak i individuálně v rámci jednotlivých zemí. Dílčí výzkumnou otázkou této kapitoly je: *Jak se ekonomické, sociální a politické změny uvnitř obou států během 20. století projevíly do přístupu ke Kurilským ostrovům?* Ukazuje se, že jednotlivé změny měly na vývoj sporu velmi silný vliv. V první polovině 20. století byl určující nárůst nacionalismu v Japonsku a proměny v Rusku spjaty se vznikem Sovětského svazu a snahou o nastolení komunismu. Tento vývoj vedl k dočasnému přerušení vzájemných vztahů, které se začaly zlepšovat až v 30. letech. Druhá světová válka a její výsledek byly pro spor určující, jelikož toto územní rozdělení platí až do dnešní doby. Tomu napomohlo také bipolární rozdělení světa, které bránilo prohloubení vztahů mezi Ruskem a Japonskem.

Text třetí kapitoly aplikuje modifikovaný realistický model na realitu rusko-japonského sporu. Používá jednotlivé proměnné této teorie a porovnává ruský a japonský přístup k nim. Tato část ukazuje, že Kurilské ostrovy jsou hodnotným územím pro Rusko i Japonsko, což situaci stěžuje. Mezinárodní prostředí hraje spíše kladnou roli ve snaze o řešení situace, jelikož oba státy jsou nuceny spolu hlavně v ekonomické oblasti spolupracovat. Projevuje se to jak společnými hospodářskými programy, tak i kooperací v rámci obrany. Domácí politika a snaha státníků obou zemí udržet se u moci naopak spor zhoršují a kvůli postojům občanů Japonska i Ruska je dosažení kompromisu v blízké budoucnosti velmi nereálné.

Práce tedy ukazuje, že na přístup vedení států k řešení teritoriálních konfliktů má domácí politika převážně negativní vliv, jelikož elity státu se snaží udržet u moci a k tomu potřebují hlasy svých občanů. Z toho důvodu do řešení teritoriálních sporů reflektují také názory obyvatel svého státu. Roli zde však hraje také celá řada jiných

faktorů, a proto nelze mluvit pouze o jednom z nich. Nutné je pozorovat všechny tyto aspekty a na jejich základě chápat daný spor v celé jeho komplexnosti. Text ale ukazuje, že pokud má dojít k vyřešení konfliktu přijatelným způsobem pro obě strany, lídři Ruska i Japonska musí o správnosti rozhodnutí nejprve přesvědčit své občany.

Seznam literatury

- Akimoto, Kazumine. 2013. „The Strategic Value of Territorial Islands from the Perspectiv of National Security“ *Review of Islands Studies*, 9. 10. 2013 (online). Dostupné z: <www.islandstudies.oprf-info.org/research/a00008/> (14. 4. 2014)
- Andersen, Andrew. 2001. „Southern Kuriles/Northern Territories: A Stumbling-Block in Russia-Japan Relations“ *conflicts.rem33.com*, (online) Dostupné z: <<http://www.conflicts.rem33.com/images/Asia%20Pacific/NORTHERN%20TERRITO%20Text.htm>> (14. 4. 2014)
- Bogdanova, Anna. 2009. „Torn apart: Russia’s disputed territories“ *Russia Today*, 20. 2. 2009 (online). Dostupné z: <www.rt.com/politics/torn-apart-russia-s-disputed-territories/> (14. 4. 2014)
- Blažek, Tomáš. 2005. „Liberalismus“ Pp. 48–54 in Pavel Pšeja (ed.). *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Brooks, Stephen. 1997. „Dueling Realisms“ *International Organization* 51 (3): 445–477. Dostupné z: <www.jstor.org> (14. 4. 2014)
- Call, Keith A. 1992. „Southern Kurils or Northern territories? Resolving the Russo-Japanese Border Dispute.“ *Brigham Young University Law Review* 1992 (3): 727–758. Dostupné z: <www.digitalcommons.law.byu.edu> (14. 4. 2014)
- Carr, Edward Hallett. 1981. *The Twenty Years' Crisis: 1919–1939*. Hong Kong: The Macmillan Press LTD.
- „Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation“ *The Ministry of Foreign Affair of Russia*, 12. 2. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/1e5f0de28fe77fdcc32575d900298676/869c9d2b87ad8014c32575d9002b1c38!OpenDocument>> (14. 4. 2014)
- Doyle, Michail W. 2005. „Three Pillars of the Liberal Peace“ *The American Political Science Review* 99 (3): 463–466. Dostupné z: <www.jstor.org> (14. 4. 2014)
- Drulák, Petr. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Ferguson, Joseph F. 2008. *Japanese–Russian Relations: 1907–2007*. New York: Routledge.
- „First Policy Speech by Japanese Prime Minister Yoshihiko Noda to the Diet“ *PanOrient News*, 19. 9. 2011 (online). Dostupné z: <www.panorientnews.com/en/news.php?k=1186> (14. 4. 2014)
- Forsberg, Tuomas. 1996. „Explaining Territorial Disputes: From Power Politics to Normative Reasons.“ *Journal of Piece Research* 33 (4): 433–449. Dostupné z: <www.jstor.org> (14. 4. 2014)

- Gorenburg, Dmitry. 2012. „The Southern Kuril Islands Dispute“ *russiamil.wordpress.com*, 11. 9. 2012 (online). Dostupné z: <www.russiamil.wordpress.com/2012/09/11/the-southern-kuril-islands-dispute/> (14. 4. 2014)
- Hara, Kimie. 2009. „Untying the Kurillian knot: Toward an Aland-Inspired Solution for Russo-Japanese Territorial Dispute.“ *The Asia-Pacific Journal* 24 (2): 3. Dostupné z: <<http://www.japanfocus.org/-Kimie-HARA/3170>> (14. 4. 2014)
- „History of Russia“ *Geographia.com*, (online). Dostupné z: <<http://www.geographia.com/russia/rushis01.htm>> (14. 4. 2014)
- Huth, Paul K. 1996. *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflicts*. Michigan: The University of Michigan Press.
- „Japan PM Threatens Moscow with More Sanctions over Crimea.“ *Channelnewsasia.com*, 19. 3. 2014 (online). Dostupné z: <www.channelnewsasia.com/news/world/japan-pm-threatens-moscow/1040888.html#> (14. 4. 2014)
- „Japan-USSR: Northern Territories“ *The University of Texas*, 1988 (online). Dostupné z: <www.lib.utexas.edu/maps/japan.html> (14. 4. 2014)
- Kazuhiko, Togo. 2013. „Negotiations between Japan and USSR/Russia on the Northern Territories: Lessons for the Abe-Putin Renewal of Talks“ *The Asan Forum*, 2. 8. 2013 (online). Dostupné z: <www.theasanforum.org/negotiations-between-japan-and-ussrussia-on-the-northern-territories-lessons-for-the-abe-putin-renewal-of-talks/> (14. 4. 2014)
- Kimura, Hiroši. 2008. *The Kurillian Knot: A History of Japanese-Russian Border Negotiations*. Stanford: Stanford University Press.
- Kowner, Rotem. 2006. *Historical Dictionary of the Russo-Japanese War*. Maryland: The Scarecrow Press.
- Lambacher, Jason. 2005. „Floating Habitats: Envisioning an International Peace Park in the Kurile Islands“ *International Studies Association*, 5. 3. 2005 (online). Dostupné z: <http://citation.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/0/7/1/8/0/pages71808/p71808-1.php> (14. 4. 2014)
- Lábus, David, Jan, Sýkora. 2000. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Lo, Bobo. 2002. *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era: Reality, Illusion and Mythmaking*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mercado, Stephen C. 2002. *The Shadow Warriors of Nakano: A History of the Imperial Japanese Army's Elite Intelligence School*. Washington: Potomac Books.

Morgenthau, Hans J. 1948. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf.

Müller, David. 2005. „Realismus“ Pp. 30–31 in Pavel Pšeja (ed.). *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Masarykova Univerzita.

„Press Conference by the Press Secretary of Ministry of Foreign Affairs“ *The Ministry of Foreign Affairs of Japan*, 13. 1. 1998 (online). Dostupné z: <<http://www.mofa.go.jp/announce/press/1998/1/113.html#2>> (14. 4. 2014)

„Prime Minister of Japan and His Cabinet“ *japan.kantei.go.jp*, 1996–2014 (online). Dostupné z: <http://japan.kantei.go.jp/archives_e.html> (14. 4. 2014)

Rees, David. 1985. *The Soviet Seizure of the Kuriles*. New York: Praeger.

Rose, Gideon. 1998. „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy“ *World Politics* 51 (1): 144–172. Dostupné z: <www.jstor.org> (14. 4. 2014)

Šimotomai, Nobuo. 1999. „New Trend in Russia–Japanese Relations at the Start of the 21st Century.“ Pp 15–18 in Gennady Chufirin (ed.). *Proceeding of the Conference on Russia and Asia-Pacific Security*. Stockholm: SIPRI.

Walker, Thomas C. 1997. „Standing your Ground: Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflicts by Paul K. Huth, Review“ *The American Political Science Review* 91 (3): 781–782. Dostupné z: <www.jstor.org> (14. 4. 2014)

Waltz, Kenneth. 2000. „Structural Realism after the Cold War“ *International Security* 25 (1): 5–41. Dostupné z: <www.jstor.org> (14. 4. 2014)

Šigeki, Hakamada. 2013. „Relations with Russia: An Economic Upper Hand for Japan“ *nippo.com*, 22. 7. 2013 (online). Dostupné z: <www.nippon.com/en/currents/d00084> (14. 4. 2014)

Smith, Mark. 2003. *Russo-Japanese Relations*. Wilts: Advanced Research and Assessment Group.

„The Kurile Islands“ *Defence Academy of the United Kingdom*, 2. 4. 2007 (online). Dostupné z: <<http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/russian/>> (14. 4. 2014)

Treisman, Daniel. „Presidential Popularity in a Hybrid Regime: Russia under Yeltsin and Putin“ *American Journal of Political Science* 55 (3): 590–609. Dostupné z: <www.jstor.org> (14. 4. 2014)

Taylor, Adam. 2014. „Putin’s approval rating hits 80 percent“ *Washington Post*, 26. 3. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/03/26/putins-approval-rating-hits-80-percent/>> (14. 4. 2014)

„U.S. Says Backs Japan in Dispute with Russia over Kuril Islands“ *RIA Novosti*, 2. 11. 2010 (online). Dostupné z: <www.en.ria.ru/russia/20101102/161173904.html> (14. 4. 2014)

Weitz, Richard. 2011. „Global Insights: Why Russia Is Challenging Japan over Kurils“ *World Politics Review*, 1. 3. 2011 (online). Dostupné z: <www.worldpoliticsreview.com/articles/8038/global-insights-why-russia-is-challenging-japan-over-kurils> (14.4. 2014)

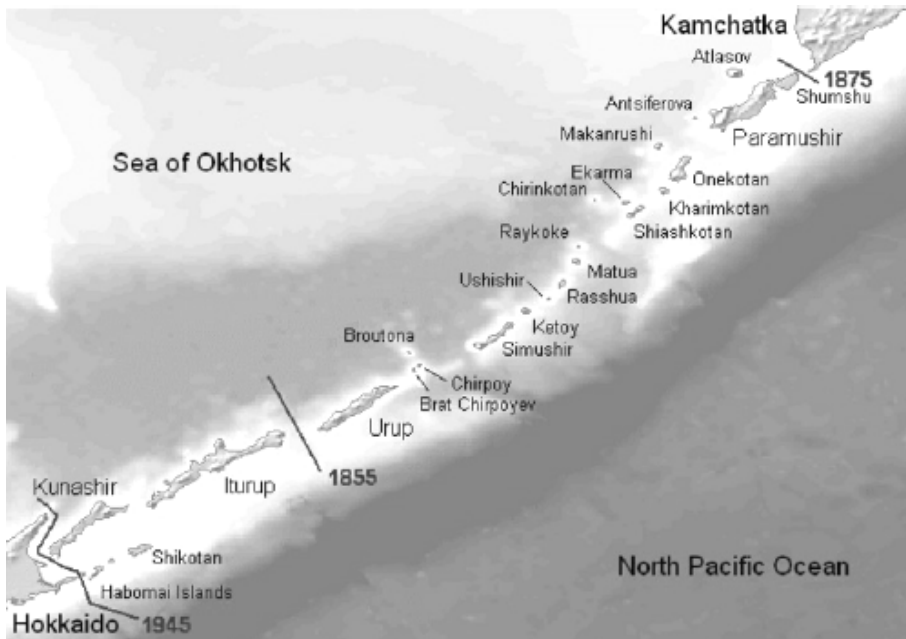
White, Gregory L. 2011. „Russia to boost Kurils Defenses.“ *The Wall Street Journal*, 2. 3. 2011 (online). Dostupné z: <www.online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748704506004576174352222235900> (14. 4. 2014)

Yošikatsu, Suzuki. 2012. „Putin and the Northern Territories – A Reality Check“ *nippon.com*, 6. 8. 2012 (online). Dostupné z: <www.nippon.com/en/column/100023/> (14. 4. 2014)

Zinberg, Yakov. 1998. „The Kuril Islands Dispute: Towards Dual Sovereignty.“ *Boundary & Security Bulletin* 5 (4): 89–97. Dostupné z: <www.dur.ac.uk/ibru/publications> (14. 4. 2014)

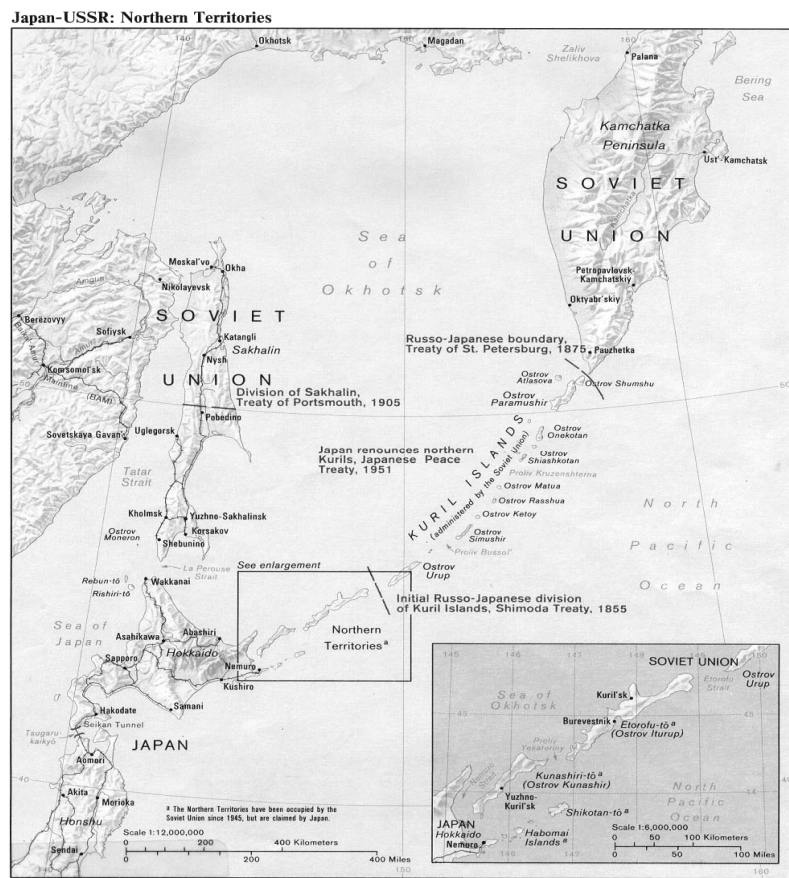
Přílohy

Obrázek 1 Kurilské ostrovy

(Zdroj: Hara, Kimie. 2009. „Untying the Kurillian knot: Toward an Aland-Inspired Solution for Russo-Japanese Territorial Dispute.“ *The Asia-Pacific Journal* 24 (2): 3.)

Obrázek 2 Japonsko-SSSR 1988

(Zdroj: „Japan-USSR: Northern Territories“ *The University of Texas*, 1988 (online).)

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje vlivu domácí politiky na řešení teritoriálních sporů. Jako příklad takového konfliktu práce využívá rusko-japonskou pří o Kurilské ostrovy. Jako teoretický rámec je v textu použit modifikovaný teoretický model, který popsal profesor Paul K. Huth. Základní charakteristika tohoto modelu je popsána v první kapitole, kde je také nastíněn vývoj realistické teorie, jelikož z ní Huth vychází nejvíce. Mimo ni profesor částečně čerpá i z jiných teorií mezinárodních vztahů, které jsou v první části práce také popsány. Text se dále zaměřuje na vývoj samotného sporu o Kurily, který má kořeny již v 18. století. Vzhledem k tomu, že práce zkoumá vliv domácí politiky, je v textu také stručně nastíněn vývoj režimů uvnitř Japonska a Ruska. Poslední část bakalářské práce se věnuje aplikaci modifikovaného modelu popsaného v první kapitole na spor o Kurilské ostrovy. Využívá jednotlivé proměnné této teorie a porovnává vztah Japonska a Ruska k nim. V této části se text z důvodu pochopení momentálního stavu sporu věnuje převážně vývoji v posledních dvaceti letech. Práce dokazuje, že vnitřní politika na řešení teritoriálních sporů vliv má, jelikož elity státu se chtějí u moci udržet co nejdéle, a proto reflektují požadavky svých potenciálních voličů i do této roviny. Ukazuje se však, že mimo vnitřní politiku má na řešení teritoriálních sporů vliv řada dalších faktorů, jako je mezinárodní prostředí a vojenská síla země.

Klíčová slova: Rusko, Japonsko, mezinárodní vztahy, Kurilské ostrovy, teritoriální spory, domácí politika.

Abstract

This bachelor thesis describes how Innenpolitik influences solving of territorial disputes. The thesis focuses on dispute over Kuril Islands between Russia and Japan. Theoretical concept is using Modified Realistic Model. This model is derived from Realism of International Relations by Paul K. Huth. Basic characteristic of this model is described in the first chapter of the thesis. In the first chapter is also described realist theory because of its similarity to the modified model. The model is also derived from other theories, which are described in the fist chapter, too. In the next chapter the thesis focuses on progress of the territorial dispute over the Kuril Islands. Because of the role of the Innenpolitik, this chapter also describes changes in Russia and Japan separately. The last chapter of the thesis applies the Modified Realistic Model on the dispute over

the Kuril Islands. Because of understanding of the current state of the dispute, the last chapter focuses only on the last 20 years of the problem. The thesis proves, that Innenpolitik does influence solving of the territorial disputes. State leadership wants to stay in power as long as possible that is why the leadership considers opinion of their potential voters even in International relations. The thesis shows that not only Innenpolitik but also other aspects have influence over the solving of the territorial disputes. For example international environment and military force have also influence over the solving.

Key words: Russia, Japan, International relations, Kuril Islands, territorial disputes, Innenpolitik.